

Illegale Dierenhandel en de rol van Nederland

Door: D.P. van Uhm

Begeleider: dr. T. Boekhout van Solinge

Studentnummer: 0239747

Eindscriptie: Criminologie

Universiteit Utrecht: Willem Pompe Instituut voor strafrechtswetenschappen

Faculteit: Rechtsgeleerdheid

Studiejaar: 2008/2009

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1 Onderzoeksopzet	6
1.1 Onderzoeksvraag	6
1.2 Onderzoeksmethode	7
1.3 Opzet	8
2 Dierenethiek en groene criminologie	9
2.1 Dier en mens	9
2.2 Dierenethiek	10
2.3 Schadebeginsel	10
2.4 Groene criminologie	12
2.5 Biodiversiteit	12
3 Wetgeving	14
3.1 CITES	14
3.2 Wetgeving van de Europese Unie	16
3.3 Nationale regelgeving	17
4 Handhaving en controle	18
4.1 Overheidsinstanties en beleid	18
4.2 Niet-gouvernementele organisaties en beleid	21
4.3 Handhaving in de praktijk	22
4.4 Inbeslagname en opvang	24
4.5 Strafmaat	24
5 Aard en omvang	25
5.1 Omvang	25
5.2 In beslag genomen dieren of dierproducten	26
5.3 Vraag en aanbod	29
5.4 Handels- en transportmethoden	30
5.5 Herkomstlanden	30
5.6 Verwevenheid van legale- met illegale dierenhandel	31
5.7 Connecties met andere vormen van criminaliteit	32

Masterthesis Criminologie

6 Illegale dierenhandel en de rol van Nederland	33
6.1 De rol van Nederland	33
6.2 De rol van Nederlanders	35
6.3 Dierenhandel op internet in Nederland	36
7 Effectiviteit van handhaving	37
7.1 Sterke punten	37
7.2 Zwakke punten	38
Conclusie	40
Beleidsaanbevelingen	42
Nationaal	42
Internationaal	43
Literatuur	44
Bijlagen	
1. Overzicht waarbij het totale aantal in beslag genomen dieren, gespecificeerd naar soorten speciemens door de AID, Douane en politie op het gebied van onder andere CITES-regelgeving in de periode 1997–2006, bron FP	
2. Overzicht in beslag genomen dier- en plantsoorten van de afgelopen vijf jaar op Schiphol	
3. Bedreigde soorten in groepen organismen, bron: IUCN, 2009	
4. Lijst van geïnterviewde personen, medio 2009	
5. Lijst van e-mailcorrespondenten, medio 2009	
6. Overzicht in beslag genomen goederen, in de periode 2006-2008, bron: Dienst Regelingen, 2009	

Inleiding

“Een 29-jarige Eindhovenenaar zit vast op verdenking van illegale dierenhandel. De man zou dieren als minilama's, geiten en herten naar vooral Arabische landen hebben geëxporteerd, zonder dat hij de juiste papieren had. De beesten belandden daar in privé-dierentuinen van rijke Arabieren, stelt de politie. Het interregionale milieuteam van de bovenregionale recherche doet er al twee jaar onderzoek naar. September vorig jaar werd al een 41-jarige Eindhovenenaar uit Strijp opgepakt.”

Eindhovens Dagblad – 4 januari 2008

In het kader van een milieuonderzoek naar illegale export van dieren, hield een milieuteam van de Recherche de handel van de Eindhovense dierenhandelaar uit Strijp in de gaten. Het exporteren van dieren naar het buitenland zonder geldige papieren is namelijk verboden. Voor vervoer moeten beschermde dieren een invoer- en uitvoervergunning hebben. Buiten de Europese Unie (EU) dienen beschermde dieren veterinair gekeurd te zijn door een dierenarts. De 29-jarige Eindhovenenaar beheerde tot april 2006 samen met de andere verdachte een dierenwinkel in Strijp. De Recherche toonde met haar onderzoek aan dat de man (beschermde) knaagdieren, minilama's, geiten, herten en vogels met onjuiste papieren exporteerde naar Arabische landen. Daarmee is volgens de politie een einde gemaakt aan een omvangrijk netwerk waarbij afgelopen jaren duizenden dieren met valse papieren werden verhandeld.¹

Illegale dier- of planthandel kan omschreven worden als elke vorm van koop, verkoop of uitwisseling van beschermde dieren, planten of goederen.² Zoals deze definitie aangeeft, gaat het niet alleen om de handel in levende planten of dieren, maar ook om goederen zoals dierenhuiden, voedsel, ivoor en toeristische souvenirs afkomstig van bedreigde dier- en plantensoorten. Omdat veel dier- en plantensoorten beschermd zijn, is de handel hierin illegaal. Om het verder uitsterven van deze bedreigde soorten te voorkomen, is er al een aantal maatregelen genomen om de handel in wilde dier- en plantensoorten flink terug te dringen.

De illegale dierenhandel zou zo sterk zijn gegroeid dat vele beschermde dieren door criminele activiteiten met uitsterven worden bedreigd. Mede door de illegale dierenhandel is de laatste jaren een sterke vermindering in biodiversiteit waar te nemen. De aarde verliest ongeveer 50 soorten per dag en 46% van de zoogdieren en 11% van de vogels worden met uitsterven bedreigd. Dit heeft als gevolg dat bepaalde dier- en plantensoorten met de tijd schaarser worden. Net als met veel andere producten betekent dit dat deze bepaalde soorten meer waard worden, naarmate er minder van zijn. Hiermee wordt de handel in deze soorten erg aantrekkelijk, omdat er veel geld mee te verdienen valt.³ Volgens non-gouvernementele organisaties (NGO's) gaan er miljarden dollars per jaar om in de illegale dierenhandel die qua omvang op de derde plaats, na drugs en wapens staat.⁴

In 1994 werd de parlementaire enquêtecommissie opsporingsmethoden, ook bekend als de Commissie Van Traa, ingesteld met als doel het in beeld brengen van de aard, ernst en omvang van de zware, georganiseerde criminaliteit.⁵ Het onderzoek werd uitgevoerd door vier hoogleraren in de criminologie onder leiding van professor Fijnaut.⁶ Bij het in kaart brengen van de 'wildlifebranche' heeft de commissie vele gesprekken gevoerd met experts, statistisch

¹ Aansprekende BR-zaken, <http://www.politie.nl/Brabant-Zuid-Oost/Afdelingen/BRZN>.

² Traffic (2009) *Reference Guide. European Community Wildlife Trade Regulations*, Traffic.

³ N. South (2008) *Nature, Difference and the Rejection of Harm: Expanding the agenda for Green Criminology* in: *Global Harm. Ecological Crime and Speciesism*. New York: Nova Science Publishers.

⁴ IFAW (2007) *Bescherming van wilde dieren tegen de internationale handel*. IFAW Folder.

⁵ Parlementaire enquête opsporingsmethoden, IRT (1994-1996), <http://www.parlement.com>.

⁶ De vier hoogleraren: C.J.C.F. Fijnaut, F. Bovenkerk, G.J.N. Bruinsma en H.G. van de Bunt.

Masterthesis Criminologie

materiaal in verband met de omvang bestudeerd, vijftien dossiers over pro-actieve opsporingsonderzoeken doorgenomen en informatie van de Algemene Inspectie Dienst (AID) gebruikt.⁷ Dit was voor het eerst dat een zodanig grootschalig onderzoek werd opgezet betreffende georganiseerde criminaliteit in Nederland, waarbij ook werd gekeken naar de illegale dierenhandel.

Uit het criminologisch onderzoek in het kader van de Commissie van Traa kwam naar voren dat de illegale dierenhandel grotendeels gebaseerd is op de vraag uit het westen (Europa, de Verenigde Staten), het Midden-Oosten en Japan. Nederland zou op grond van de gegevens geen belangrijke rol spelen in de illegale dierenhandel en de omvang zou gering zijn. De illegale wildlifehandel zou uitsluitend worden gepleegd door autochtone eigenaren van een dierenwinkel, dierengroothandel of (bestuurs)leden van verenigingen of hobbyclubs op het gebied van exotische dieren of planten, die hun legale handel vermengen met illegale activiteiten. Van groepsriminaliteit of van georganiseerde misdaad was in Nederland, volgens de hoogleraren criminologie, op basis van wat er met name bekend was bij politie en justitie, geen sprake.

De illegale dierenhandelaar uit Strijp was tevens eigenaar van een dierenwinkel en exporteerde de dieren naar Arabische landen. Het is opvallend dat in een relatief onbekend plaatsje als Strijp, een omvangrijk internationaal netwerk van illegale dierenhandelaren opereerde. Gaat het hier om incidenten of hebben we te maken met een structurele illegale invoer en uitvoer? In het verlengde hiervan ligt de vraag: wat is eigenlijk de rol van Nederland in de illegale dierenhandel?

Volgens verschillende media, NGO's en politieke partijen zou Nederland een belangrijke rol spelen in de illegale dierenhandel als doorvoerland. Nederlandse handelaren zouden vanuit binnen- en buitenland te werk gaan, waardoor zij moeilijk in beeld te brengen zouden zijn.⁸ Het Wereld Natuur Fonds (WNF) en andere natuurorganisaties vinden dat de Nederlandse overheid faalt in de bestrijding van de illegale dierenhandel. Er zou geen capaciteit en geen expertise in de opsporing zijn, waardoor er bijna elk jaar weer kamervragen worden gesteld over het beleid.⁹

Aan de andere kant, naast maatschappelijke organisaties die stellen dat de situatie in Nederland onacceptabel is, stelt de minister Verburg van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), mede namens de minister van Justitie, dat Nederland hoge prioriteit geeft aan de aanpak van de illegale handel in beschermde dier- en plantsoorten en dat deze geluiden geen aanleiding zijn voor verdere intensivering van de opsporing en vervolging.¹⁰

Deze tegengestelde opvattingen over de rol van Nederland in de illegale dierenhandel roept vragen en mogelijkheden op. Onderschatte de Commissie Van Traa de illegale dierenhandel omdat ze uitgingen van politie- en justitiebronnen? Overdrijven de media, NGO's en politieke partijen de rol van Nederland? Of ontkent de overheid de betrokkenheid bij de illegale dierenhandel?

Het is daarom van groot belang dat er een onderzoek wordt verricht naar de rol van Nederland in de illegale dierenhandel en er gekeken wordt of het huidige beleid tegenover de illegale dierenhandel wel effectief is in deze tijd waarin veel diersoorten op het punt staan van uitsterven.

⁷ F. Bovenkerk en G. Bruinsma (1996) *Deelonderzoek II, Branches, in: Inzake Opsporing, Enquêtecommissie opsporingsmethoden, Bijlage IX, Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

⁸ Zie bijvoorbeeld : *De Madagascar-connectie* - 24 mei 2001, Zembla Documentaireprogramma, VARA/NPS.

⁹ HAN8335A04, nr. 10, pag. 650-652. Vragen van het lid Ouwehand (PvdD) aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het onderzoek waaruit blijkt dat een op de vier zoogdiersoorten met uitsterven wordt bedreigd en over de belangrijke rol die Nederland hierin speelt (mondelijke vragenuur), 6 oktober 2008.

¹⁰ KVR32727, nr. 3039. Vragen van het lid Ouwehand (PvdD) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over opsporing en vervolging bij smokkel van dieren. (Ingezonden 16 mei 2008); Antwoord.

1 Onderzoeksopzet

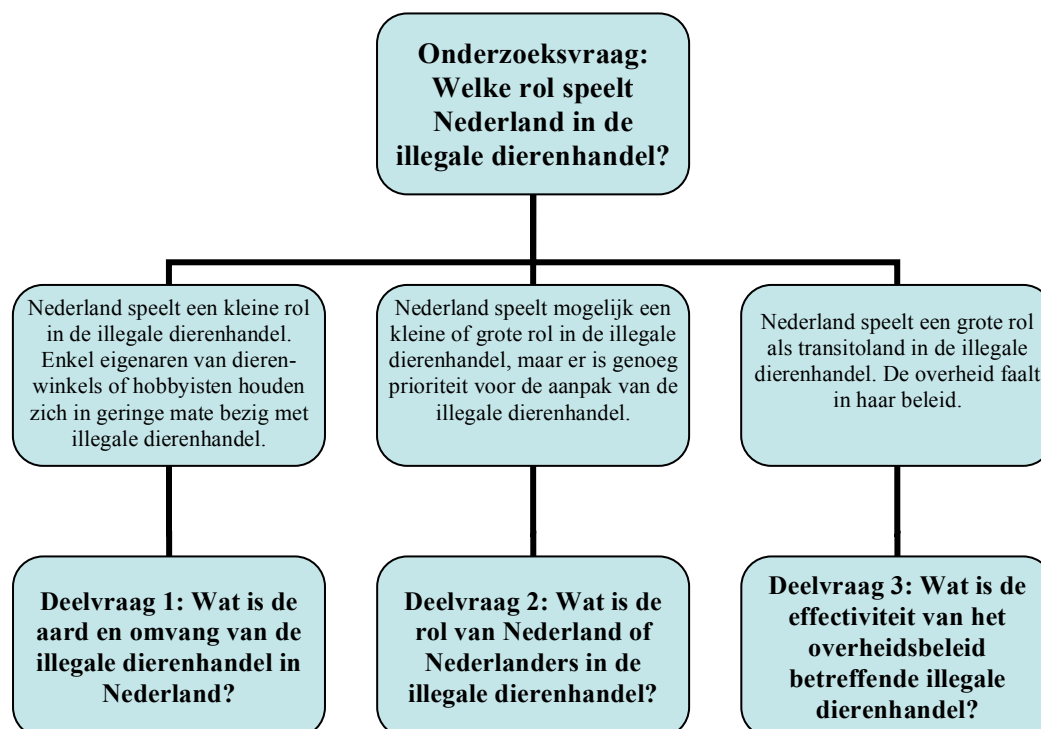
1.1 Onderzoeksvraag

In dit onderzoek zal de rol van Nederland in de illegale dierenhandel en het beleid tegenover de illegale dierenhandel onderzocht worden. Binnen de criminologie is er weinig aandacht voor delictspleging op het gebied van dieren of biodiversiteit.¹¹ Dit soort criminaliteit is onderbelicht binnen het vakgebied, waardoor er weinig bestaand materiaal beschikbaar is. Met dit onderzoek wordt getracht nieuwe inzichten te leveren op het gebied van illegale dierenhandel en de rol van Nederland.

Om meer transparantie te verkrijgen staat in dit onderzoek de volgende onderzoeksvraag centraal: *Welke rol speelt Nederland in de illegale dierenhandel?*

Enerzijds stelde het Van Traa rapport van medio jaren '90 dat het zou gaan om enkele eigenaren van dierenwinkels of hobbyisten die zich in geringe mate bezighouden met illegale dierenhandel. Daartegenover staan de NGO's en politieke partijen die stellen dat er meer aan de hand is, Nederland zou juist een belangrijke rol spelen in de illegale dierenhandel. Volgens de ministers van LNV en Justitie wordt er echter voldoende prioriteit gegeven aan de aanpak van de illegale dierenhandel in Nederland. Deze contradicties zorgen voor onduidelijkheid over de aard, aanpak en omvang van de illegale dierenhandel in Nederland.

Uit deze tegenstellingen komen de volgende deelvragen aan de orde, verwerkt in het onderstaand diagram. Ten eerste is het van belang om te onderzoeken wat er te zeggen valt over de aard en de omvang van de illegale dierenhandel in Nederland, ongeveer 15 jaar na het gerenommeerde Van Traa rapport. Ten tweede zal de rol van Nederland of Nederlanders in de illegale dierenhandel behandeld worden. En ten slotte zal de effectiviteit van het Nederlandse beleid tegen de illegale dierenhandel bekritiseerd worden om tot een conclusie en beleidsaanbevelingen te komen.

¹¹ Congres Culturele Criminologie 2009, lezing dr. T. Boekhout van Solinge over Groene Criminologie, Universiteit Utrecht, 2-6-2009.

1.2 Onderzoeksmethode

In de loop van het onderzoek heb ik gebruik gemaakt van een triangulatie van onderzoeksmethoden om gegevens te verzamelen. Om te beginnen is er literatuuronderzoek gedaan. Niet alleen criminologische en juridische literatuur is geraadpleegd maar ook literatuur uit andere disciplines, zoals de ecologie, sociologie en filosofie waardoor het onderwerp vanuit een multidisciplinair perspectief benaderd is. Vanwege de beperkte hoeveelheid (criminologische) literatuur over de illegale dierenhandel is naast wetenschappelijke bronnen, zoals wetenschappelijke boeken en tijdschriften, ook gebruik gemaakt van kamervragen, krantenartikelen en rapporten van dierenbeschermings- en natuurorganisaties (NGO's), die over het algemeen meer onderzoek verrichten naar illegale dierenhandel dan wetenschappelijke instituten, zoals universiteiten.

Ten tweede is er cijfermateriaal geanalyseerd en verwerkt in grafieken. De cijfers betreffen officiële overheidscijfers over de inbeslagnames van illegaal verhandelde dieren en schattingen van NGO's. Door de cijfers naast elkaar te leggen is een beter beeld verkregen over de daadwerkelijke aard en omvang van de illegale dierenhandel.¹²

Ten derde zijn halfgestructureerde interviews gehouden met personen van handhavende instanties, zoals het Functioneel Parket (FP), de Algemene Inspectie Dienst (AID), het Korps Landelijke Politiedienst (KLPD), Dienst Regelingen (DR), de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID), de Douane en de politie maar ook met niet-gouvernementele organisaties (NGO's), politieke partijen en hoogleraren. Hierbij lagen de vragen en antwoorden niet van tevoren vast maar de onderwerpen wel waardoor er voldoende ruimte was voor eigen inbreng.¹³ Om een breed beeld te krijgen van de illegale dierenhandel zijn er uit verschillende hoeken respondenten verkregen. Zowel beleidsambtenaren als beleidsmedewerkers van NGO's, als een hoogleraar Rechtsgeleerdheid en politici. De gesprekken duurden doorgaans een uur en zijn gevoerd op de werkplek, bij de respondenten thuis of in een koffiehuis. Alle gesprekken zijn medio 2009 gehouden, opgenomen en nauwkeurig uitgewerkt en geanalyseerd.¹⁴

Na het uiteenzetten van de gegevens zijn de interviews gestructureerd en onderverdeeld naar topic. De verkregen informatie is aangevuld met het cijfermateriaal en de door literatuurstudie verkregen data om het in een referentiekader te plaatsen.¹⁵ Om inherente beperkingen die aan het gebruik van welke methode dan ook kleven te ondervangen, zijn deze verschillende methoden ingezet. Hiermee is getracht meer waardevolle onderzoeksbevindingen te winnen, door de triangulatie worden immers meerdere aspecten belicht.¹⁶ Ten slotte kunnen aan de onderzoeksresultaten conclusies worden verbonden die leiden tot beleidsaanbevelingen ten opzichte van de aanpak van de illegale dierenhandel en de rol van Nederland.

¹² Cijfermateriaal van de Douane, AID, LID, de politie en NGO's.

¹³ H. 't Hart, J. van Dijk, M. de Goede, W. Jansen en J. Teunissen (1998) *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom.

¹⁴ Bijlage 4: Lijst van geïnterviewde personen, medio 2009 en Bijlage 5: Lijst van e-mailcorrespondenten, medio 2009.

¹⁵ H. Boeije (2005) *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom.

¹⁶ R. Pawson en N. Tilley (2008) *Realistic Evaluation*. Los Angeles: Sage Publications.

Masterthesis Criminologie

1.3 Opzet

Dit onderzoek bevat, naast de inleiding en onderzoeksopzet, achtereenvolgens de volgende onderwerpen; dierenethiek en groene criminologie (hoofdstuk 2), wetgeving (hoofdstuk 3), handhaving en controle (hoofdstuk 4) en de aard en omvang (hoofdstuk 5) betreffende illegale dierenhandel. Vervolgens zal de rol van Nederland (hoofdstuk 6) en het beleid van Nederland geanalyseerd worden (hoofdstuk 7). Afgesloten wordt met een conclusie waar een antwoord gegeven zal worden op de onderzoeksvraag en waaruit beleidsaanbevelingen voortkomen.

Hoofdstuk	Titel	Inhoud
	Inleiding	
1	Onderzoeksopzet	Onderzoekskader
2	Dierenethiek en groene criminologie	Maatschappelijk en criminologisch kader
3	Wetgeving	Juridisch kader
4	Handhaving en controle	Beleidskader
5	Aard en omvang	Deelvraag 1
6	De rol van Nederland	Deelvraag 2
7	Effectiviteit van het beleid	Deelvraag 3
	Conclusie	Onderzoeksvraag
	Beleidsaanbevelingen	

Hoofdstuk 1 is van belang om het onderwerp in een maatschappelijk en criminologisch perspectief te zetten. In dit hoofdstuk worden ethische kwesties, zoals de relatie tussen mens en dier, de omgang van mensen met dieren en de nieuwe tak in de criminologie, de groene criminologie, behandeld.

Hoofdstuk 2 geeft een weergave van het wettelijk raamwerk dat de handel in wilde dieren reguleert, op nationaal en internationaal niveau. Op deze manier krijgt de illegale dierenhandel een plaats binnen het juridisch kader.

Hoofdstuk 3 laat zien hoe en welke overheidsinstanties en NGO's zich bezighouden met de handhaving en controle van de illegale dierenhandel in Nederland. Eveneens wordt de handhaving in de praktijk, de inbeslagname en opvang en de strafmaat behandeld omtrent de illegale dierenhandel behandeld.

Hoofdstuk 4 geeft schattingen van de illegale dierenhandel en vergelijkt deze met de officiële overheidscijfers van inbeslagnames. Deze cijfers worden verwerkt in grafieken en geanalyseerd om een goed beeld te krijgen van de omvang van de illegale dierenhandel. In het tweede deel van het hoofdstuk worden de vraag en aanbod, handelsmethoden en de illegale dierenhandel als criminaliteit behandeld wat resulteert in het beantwoorden van deelvraag 1 (Wat is de aard en omvang van de illegale dierenhandel in Nederland?).

Hoofdstuk 5 verheldert de rol van Nederland, Nederlanders en internet in de illegale dierenhandel. Dit hoofdstuk schetst de positie en situatie van Nederland in de internationale illegale dierenhandel en beantwoordt deelvraag 2 (Wat is de rol van Nederland of Nederlanders in de illegale dierenhandel?).

Hoofdstuk 6 bevat een kritische analyse op het overheidsbeleid, waar sterke en zwakke punten aan bod komen. Hier zal deelvraag 3 beantwoord worden (Wat is de effectiviteit van het Nederlandse overheidsbeleid?).

De conclusie beantwoordt de onderzoeksvraag (Welke rol speelt Nederland in de illegale dierenhandel?) en er wordt afgesloten met beleidsaanbevelingen ten opzicht van de nationale en internationale aanpak van de illegale dierenhandel.

2 Dierenethiek en groene criminologie

2.1 Dier en mens

Ten tijden van de slavernij werden mensen verhandeld, tegenwoordig worden echter dieren verhandeld. Slaven werden vroeger niet als mens beschouwd maar als eigendom of product. Ze werden met duizenden tegelijkertijd gebrandmerkt, mishandeld en vervoerd op schepen voor de verkoop.¹⁷ In 1920 werd middels het Internationaal Verdrag tegen Slavernij elke vorm van slavernij verboden en in de huidige samenleving wordt slavernij en mensenhandel formeel als moreel onaanvaardbaar gezien.¹⁸

De handel in dieren daarentegen floreert, waar het verhandelen van mensen als eigendom tegenwoordig een verwerpelijke zaak is, wordt de handel in dieren in het huidige rechtsstelsel goedgekeurd. Deze handel valt onder het (vermogens) recht waarbij dieren als een product en roerende zaak gerekend worden. Waar slavenhandel en slavernij misdaden tegen de menselijkheid zijn,¹⁹ kan ook handel in dieren, en dan met name de illegale ongecontroleerde dierenhandel waarbij het welzijn van de dieren niet gegarandeerd kan worden, als sociaal onwenselijk gezien worden en bovenal als onethisch.

Volgens M. Spiegel (1997) zijn er veel overeenkomsten in de behandeling en handel van slaven in de 18^e en 19^e eeuw en de hedendaagse behandeling en handel van dieren. Zo worden dieren in de bio-industrie met duizenden tegelijk gebrandmerkt, verhandeld en geslacht voor vlees, leer of medicijnen. Tevens worden dieren als ongelijk aan de mens gezien, als tweederangs beschouwd en behandeld als een product. De illegale handel in dieren vindt in het verlengde plaats vanuit deze (on)ethische opvatting.²⁰

In het verleden is de behandeling van dieren vanuit culturele en religieuze perspectieven verschillend bekeken. Pythagoras stelde dat een dier een ziel had en daarom niet zomaar gedood kon worden, de oude Egyptenaren vergoddelijkte dieren en in de Middeleeuwen zag men dieren als statussymbool. Ook de samenlevingen van jagers en verzamelaars hadden respect voor dieren.²¹

Tijdens de verlichting veranderde dit. De invloedrijke opvatting van Descartes uit de 16e eeuw, die impliceerde dat een levend wezen dat niet doet wat wij ‘denken’ noemen, op de één of andere manier tweederangs is, droeg hieraan bij.²² Men begon dieren gelijk te stellen aan automaten of machines. Daarnaast kwam de filosoof Kant met een nieuw perspectief. Volgens hem weerspiegelde de omgang met dieren de menselijke waardigheid.²³ Dit perspectief vormde de grondslag voor de dierenbeschermingsbepalingen in het Nederlands Wetboek van Strafrecht aan het eind van de negentiende eeuw. Eveneens ontstonden de eerste dierenbeschermingsorganisaties in deze periode en kwam er langzaam aan meer maatschappelijke en wetenschappelijke aandacht voor dierenethiek.²⁴

¹⁷ G.J. Oostindie (2007) *Slavernij, canon en trauma*. Leiden: Universiteit Leiden.

¹⁸ Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 4: Niemand zal in slavernij of horigheid gehouden worden. Slavernij en slavenhandel in iedere vorm zijn verboden.

¹⁹ Het Statuut van Rome, artikel 7, 1c: Voor de toepassing van dit Statuut wordt verstaan onder misdrijf tegen de menselijkheid elk van de volgende handelingen, indien gepleegd als onderdeel van een wijdverbreide of stelselmatige aanval gericht tegen een burgerbevolking, met kennis van de aanval: slavernij.

²⁰ M. Spiegel (1997) *The dreaded comparison. Human and Animal Slavery*. Philadelphia: New Society Publishers.

²¹ Gastcollege B. Bovenkerk, Bachelorvak Beleidsnota's, Universiteit Utrecht, 20-1-2009.

²² R. Descartes (2002) *Over de methode*. Amsterdam: Boom (Herdruk van origineel uit 1637).

²³ P. Cliteur (2001) *Darwin, dier en recht*. Amsterdam: Boom.

²⁴ M. Cornelisse (2001) Ethisch denken over dieren en de natuur. In: *Dier en Recht, Justitiële verkenningen*, jaargang 27, 2001.

2.2 Dierenethiek

Peter Singer is een bekende filosoof op het gebied van dierenethiek. Hij werkte in de jaren '70 de vraag van Bentham (1789) uit of dieren kunnen lijden. Omdat volgens Singer ook dieren kunnen lijden, moet vanuit het gelijkheidsbeginsel geen verschil worden gemaakt tussen mens en dier. Een onderscheid tussen mens en dier zou het beginsel schenden. Het zonder reden bevoordelen van de belangen van soortgenoten, noemt Singer naar de analogie van racisme en seksisme 'speciesisme'. "We doen alsof het verschil tussen ons en een chimpansee groter is dan het verschil tussen een chimpansee en een octopus. Maar iedereen die iets van biologie begrijpt, weet dat dit absurd is. Als men het DNA vergelijkt, dan staan wij dicht bij de chimpansee dan de chimpansee bij de gorilla."²⁵ Objecten en organismen die niet kunnen lijden, bijvoorbeeld stenen, vallen wel buiten de ethiek van Peter Singer.²⁶

Naast het lijden van dieren is volgens Tom Regan, een Amerikaanse filosoof gespecialiseerd in dierenrechten, de combinatie van mentale vermogens ook belangrijk. Hiermee wordt het hebben van een eigen welzijn en het in staat zijn tot gedrag dat gericht is op bevrediging van behoeften en voorkeuren bedoeld. Hij schrijft hierover in zijn boek 'The Case for animal rights' uit 1983, waarbij alle individuen die aan dit 'subject-of-a-life-criterium' voldoen, een inherente waarde hebben. En hen komt, als een kwestie van strikte rechtvaardigheid, een behandeling toe die deze waarde respecteert. Omdat niet alleen de meeste mensen, maar ook een aantal dieren, volgens Regan in ieder geval alle volwassen zoogdieren, 'subjects-of-a-life' zijn, hebben ook zij op grond van het gelijkheidsbeginsel recht op respect. Door de onafhankelijke waarde en de rechten van andere dieren te benadrukken en te rechtvaardigen, geeft ze wetenschappelijk onderbouwde en moreel onpartijdige redenen om te ontkennen dat deze dieren bestaan om ons te dienen. "Het zijn geen grotere, schonere hokken die rechtvaardigheid brengen voor dieren in laboratoria, maar lege kooien. Geen traditionele veeteelt, maar een volledig einde aan de handel in vlees van gedode dieren. Geen humanere vallen en jachtmethodes, maar een volledige beëindiging van deze barbaarse praktijken." Alle wezens met inherente waarde hebben rechten volgens Tom Regan.²⁷

Singer en Regan komen beiden op voor een complete wijziging in de houding van de mens tegenover dieren en hoe die door mensen worden behandeld. Ze bekijken in hun publicaties de overeenkomsten tussen dieren en mensen, waarbij de dieren die aan bepaalde eisen voldoen met respect behandeld dienen te worden. Dierenhandel, speciesisme, het eten van vlees en vivisectie zijn dan niet alleen immoreel, maar ook onrechtvaardig. Toch concluderen zij dat het leven van een mens waardevoller is dan dat van een dier. Dit is echter een maat van meten en hoeft niet universeel te zijn, volgens M. Cornelisse (2001) in *Ethisch denken over dieren en de natuur*.²⁸

2.3 Schadebeginsel

Bij een criminologische analyse van milieuzaken en dierenzaken, wordt vertrokken vanuit de basisstelling dat iets of iemand schade heeft geleden.²⁹ Dit dient gerelateerd te worden met de tweedeling tussen enerzijds het rechtvaardigen van het beschermen van het globale milieu met zijn fauna en flora in het teken van de mens zelf en zijn toekomstige generaties en anderzijds

²⁵ P. Singer, citaat uit debat 15-12-2001, Amsterdam.

²⁶ P. Singer (2002) *Animal Liberation*. New York: Harper Collins Publishers (Herdruk van origineel uit 1975).

²⁷ T. Regan (2004) *The case for animal rights*. Berkely: University of California Press (Herdruk van origineel uit 1985).

²⁸ M. Cornelisse (2001) *Ethisch denken over dieren en de natuur*. In: *Dier en Recht, Justitiële verkenningen*, jaargang 27, 2001.

²⁹ N. South (1998) A Green field for criminology? A proposal for a perspective. *Theoretical Criminology*, 220.

Masterthesis Criminologie

het rechtvaardigen van het beschermen van het milieu op basis van het toekennen van een inherente waarde aan alle niet-menselijke levens op onze planeet.³⁰

Er kunnen drie soorten invalshoeken onderscheiden worden, het antropocentrisme, het ecocentrisme en speciesisme. Bij het antropocentrisme neemt de mens het centrale punt in samen met zijn zoektocht naar gezondheid en welzijn. Bij deze invalshoek wordt de mens als het hoofdzakelijke slachtoffer beschouwd.³¹ Bij het ecocentrisme is een relatie aanwezig tussen de mens en natuur. Deze relatie berust op één van de ecologische principes: ‘alles staat in relatie tot al de rest’ waardoor een inherente waarde wordt toegekend aan de natuur.³² Deze benaderingen worden aangevuld met het speciesisme waarbij de nadruk gelegd wordt op het dier dat gediscrimineerd wordt op basis van de inferieure aanschouwing door de mens.³³

Deze laatste invalshoek wordt gebruikt door de dierenethiek, die raakvlakken heeft met de criminologie vanwege het feit dat het slachtofferschap uitgebreid wordt naar ‘non-human animals’. Niet enkel mensen zouden zich kunnen beroepen op rechtsbescherming, maar ook dieren.³⁴ Het bekende schadebeginsel van de liberale filosoof John Stuart Mill (1806-1873) stelt dat het enige legitieme doel van machtsuitoefening over een burger in een beschaafde samenleving de voorkoming van schade aan anderen is.³⁵ De overheid kan haar burgers – of dieren, groepen, de natuur, toekomstige generaties of zelfs de gehele wereldbevolking – aanvullende rechten toekennen. Het schadebeginsel kan vervolgens als legitimatie dienen voor de overheid om in te grijpen en al deze ‘rechten’ tegen aantasting te beschermen.

Op grond van de toegebrachte schade en leed bij niet-menselijke dieren en hun habitat, kan er een verdere indeling worden gemaakt. Om te beginnen het individuele dier, met de vraag of een dier kan lijden en hoe gaat men hier mee om. Hier is de kwaliteit van hun leven en hun welzijn van belang.³⁶ Indien vanuit het schadebeginsel gekeken wordt naar de verhouding tussen mens en dier, horen dieren rechtsbescherming te krijgen van de overheid tegen vormen van handel en mishandeling.

Ten tweede het dier of soort in zijn natuurlijke omgeving. Door overexploitatie van ecologische systemen en vernietiging van natuurgebieden verdwijnt veel habitat van het dier, waardoor de biomassa daalt.³⁷ De toegebrachte schade is gericht op de natuurlijke habitat van de dieren.

Ten derde het dier en de biodiversiteit. De mate waarin dieren en planten aan de natuur worden onttrokken, voor medicijnen, leer, ivoor en andere dierproducten, overschrijdt vaak de natuurlijke draagkracht. Een gevolg van de overexploitatie is dat naarmate er minder van zijn, de dieren of producten meer waard worden totdat het dier is uitgestorven. Door de grote druk op de bedreiging van het uitsterven van soorten, wordt er schade toegebracht aan de biodiversiteit.

³⁰ T. Benton (1998) Rights and justice on a shared planet: More rights or new relations? *Theoretical Criminology*, Vol. 2, No. 2, 149-175.

³¹ G. Cazaux (2003) Agenda voor een ecocriminologie of groene milieucriminologie. *Panopticon*, 226-227.

³² T. Benton (1998) Rights and justice on a shared planet: More rights or new relations? *Theoretical Criminology*, Vol. 2, No. 2, 154.

³³ R. White (2007) Green criminology and the pursuit of social and ecological justice. In: P. Beirne en N. South (Red.) (2007) *Issues in Green Criminology*. Cullompton: Willan Publishing.

³⁴ Congres Culturele Criminologie 2009, lezing dr. T. Boekhout van Solinge over Groene Criminologie, 2-6-2009, Universiteit Utrecht.

³⁵ J.S. Mill (2008) *On Liberty*. Amsterdam: Boom (Herdruk van origineel uit 1859).

³⁶ G. Cazaux (2007) Labelling animals: non-speciesist criminology and techniques to identify other animals. In: P. Beirne en N. South (Red.) (2007) *Issues in Green Criminology*. Cullompton: Willan Publishing.

³⁷ P. Beirne en N. South (2007) Introduction: approaching green criminology. In: P. Beirne en N. South (Red.) (2007) *Issues in Green Criminology*. Cullompton: Willan Publishing.

2.4 Groene criminologie

Sinds enkele jaren is er een nieuwe stroming binnen de criminologie in opkomst. De groene criminologie. Criminologie als wetenschap zou zich volgens de schrijvers van het artikel *The meaning of green: contrasting criminological perspectives*, te weinig bezighouden met het studiegebied milieu.³⁸ Nadat enkele boeken zijn uitgebracht door onder andere Piers Beirne, Rob White en Nigel South, afkomstig uit de hoek van de kritische criminologie en de studies naar ‘corporate crime’, verkrijgt de groene criminologie meer bekendheid.

Er is echter geen op zichzelf staand ‘groen criminologisch perspectief’, wel zou er gesproken kunnen worden van een ‘groen perspectief’. Deze bevat in het algemeen onderwerpen als sociale rechtvaardigheid, ecologisch bewustzijn, het destructieve karakter van het wereldkapitalisme, de rol van de natiestaat en ongelijkheid en discriminatie gerelateerd aan klasse, geslacht, ras en niet menselijke dieren.³⁹

Nigel South en Piers Beirne zijn één van de eerste criminologen die de ‘groene criminologie’ als zodanig hebben benoemd. De groene criminologie gaat expliciet uit van het schadebeginsel, zoals destructieve gevolgen van menselijke activiteiten op de lokale en mondiale ecosystemen en meer in het bijzonder op de schade die wordt toegebracht aan de ecos - het leefklimaat van mens en dier – door overheden, bedrijven en burgers. Naast vervuiling van de bodem, het grondwater en de atmosfeer vormt ook het misbruik van dieren voor onderzoek (vivisectie) en menselijke consumptie (intensieve veehouderij) een object van onderzoek. Naast dader- en slachtofferschap van dergelijke misdrijven is ook recht en rechtvaardigheid van belang.⁴⁰

Dieren hebben in deze visie niet alleen gebruikswaarde als natuurlijke grondstoffen en hulpbronnen voor de mensheid, ze bezitten ook een intrinsieke waarde die door de mens dient te worden gerespecteerd. Groene criminologen gaan daarom uit van een zorgplicht voor het gemeenschappelijke milieu van mensen en dieren die als ‘non-human animals’ worden gezien en als één met de menselijke soort worden beschouwd. Die zorgplicht geldt niet alleen voor de huidige maar zeker ook voor toekomstige generaties.⁴¹

Veel groene criminologen stellen onder andere vast, dat de mensheid vandaag een groot misdrijf pleegt ten aanzien van zichzelf en de toekomstige generaties. De aarde en haar hulpbronnen worden volgens hen, over-geëxploiteerd en de biodiversiteit aangetast.

2.5 Biodiversiteit

Naast de denkwijze over rechten, het schadebeginsel, de behandeling en rationaliteit van dieren is het van belang nog even stil te staan bij de door mensen afnemende biodiversiteit van dieren en planten. De handel in beschermde diersoorten is namelijk illegaal bij wet, om het uitsterven van soorten te voorkomen.

De World Conservation Union (IUCN) stelt ieder jaar met medewerking van duizenden soortdeskundigen een rode lijst op van wereldwijd bedreigde soorten. De Rode Lijst van 2008 evalueerde 44.838 soorten en daarvan zijn er 16.928 met uitsterven bedreigd,

³⁸ M.J. Lynch en P.B. Stretsky (2003) *The meaning of green: contrasting criminological perspectives*. *Theoretical Criminology*, Vol. 7, No. 2, 217-238.

³⁹ R. White (2008) *Crimes Against Nature: Environmental Criminology & Ecological Justice*. Cullompton: Willan publishing.

⁴⁰ P. Beirne en N. South (Red.) (2007) *Issues in Green Criminology. Confronting harms against environments, humanity and other animals*. Cullompton: Willan publishing.

⁴¹ R. Sollund (2008) Introduction: Towards a Greener Criminology. In: Sollund, R. (2008) *Global Harms, Ecological Crime and Speciesism*. New York: Nova Science Publishers.

Masterthesis Criminologie

dat is bijna 40%.⁴² Steeds meer dier- en plantensoorten worden met uitsterven bedreigd, mede door de illegale handel in beschermde dieren en planten. Deze vermindering in biodiversiteit heeft echter ook gevolgen voor de mens, bijvoorbeeld door het leveren van grondstoffen en stoffen voor de gezondheid. Van drieëntwintig landen in Europa behoort Nederland tot de acht landen met het grootste aandeel bedreigde zoogdieren, vogels en vissen.⁴³ Bijvoorbeeld de huismus, de wilde bij en de paling, die altijd veel voorkwamen in Nederland en hedendaags als een bedreigd soort gelden.⁴⁴

Er zijn vier belangrijke redenen, volgens gerenommeerd natuurdeskundige David Attenborough, waarom de verschillende planten, dieren en andere zaken in soorten afnemen. De eerste reden is dat de mens de dieren en planten uitroeit door ze te vernietigen. De tweede is de manier waarop de mens bijdraagt aan deze vernietiging door de habitat van bepaalde diersoorten te vernielen of te verstoren. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door het bebouwen van gebieden of het creëren van landbouwmogelijkheden. Daarnaast gaat, ten derde, de introductie van uitheemse soorten dieren of planten vaak ten koste van inheemse soorten. Ten slotte kan milieuvervuiling aangewezen worden als oorzaak van het verdwijnen van verschillende soorten flora en fauna.⁴⁵

In dit onderzoek wordt de illegale dierenhandel en de vernietiging van dieren door de mens om ze als producten te verhandelen besproken. De verschillende invalshoeken, vanuit het ethisch perspectief, vanuit het perspectief van emancipatie en dierenrechten en vanuit de bedreiging van de biodiversiteit, laten zien dat het van belang is de (illegale) handel van (bedreigde) levende wezens aan de kaak te stellen. “Zolang er vraag is naar de dieren of producten zal er (illegale) handel blijven bestaan”, zoals de verwervingsofficier van het Openbaar Ministerie verwoorde.⁴⁶ De handel in beschermde diersoorten is illegaal, met als doel speciesbescherming, en daarmee een vorm van criminaliteit. De juridische grondslag op basis waarvan veel van de dierenhandel illegaal is, komt in het volgende hoofdstuk aan de orde.

⁴² Bijlage 3: Bedreigde soorten in groepen organismen, bron: IUCN, 2009.

⁴³ Convention on Biological Diversity, <http://www.cbd.int>.

⁴⁴ T. Boekhout van Solinge (2004) De handel in illegaal tropisch hardhout. In: Boone, M., Kool, R.S.B., Pelser, C.M., Boekhout van Solinge, T. (2004) *Discretie in het strafrecht*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

⁴⁵ D. Attenborough (2000) *State of the Planet*. BBC Documentaire.

⁴⁶ Interview, verwervingsofficier FP, 16-6-2009, Zwolle.

3 Wetgeving

3.1 CITES

In de inleiding werd gesproken over een crimineel netwerk in de illegale dierenhandel. Dieren als minilama's, geiten en herten werden naar Arabische landen geëxporteerd, zonder dat deze man de juiste papieren had. Beschermd dieren moeten voor transport een invoer en uitvoer vergunning hebben anders is de handel illegaal. In dit hoofdstuk staat het juridisch kader centraal, waarin een overzicht wordt gegeven van de verschillende wetgeving, zowel internationaal als nationaal.

Veel dier- en plantsoorten zijn de afgelopen decennia uitgestorven of op de rand van uitsterven komen te staan door onder meer de overmatige exploitatie van natuurgebieden. De mate waarin dieren en planten aan de natuur worden onttrokken door overbevissing, overbejaging en verzameling, overschrijdt vaak de natuurlijke draagkracht.⁴⁷ Toen in de jaren '50 het duidelijk werd dat door de handel in wilde, in de natuur gevangen dieren het voortbestaan van deze soorten in gevaar kon brengen, werd door de International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) een resolutie aangenomen.⁴⁸ Deze resolutie leidde tot de in 1973 genomen afspraken tussen tachtig landen over de handel in bedreigde diersoorten. Deze overeenkomst wordt 'The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora' (CITES) genoemd en is een wettelijk raamwerk dat de handel in wilde dieren reguleert door middel van CITES-vergunningen. In 1975 trad CITES in werking.⁴⁹ Tegenwoordig nemen 175 landen deel aan de conventie en hebben zichzelf hierdoor verplicht zich te houden aan de bepalingen die de conventie opgesteld heeft.

Het CITES-verdrag is een handelsverdrag met als doel de internationale handel in wilde dieren en planten mogelijk te maken zonder dat deze soorten in hun voortbestaan worden bedreigd. In de drie bijlagen van het CITES-verdrag, met toenemende beschermingsniveaus, zijn inmiddels meer dan 30.000 soorten opgenomen. De CITES-wetgeving bestaat uit 3 Appendices:

- CITES Appendix I; alle dieren die hierin voorkomen zijn met uitsterven bedreigd. Commerciële handel is dan ook streng verboden van uit het wild afkomstige exemplaren.
- CITES Appendix II; de dieren op deze lijst worden niet direct bedreigd met uitsterven maar zijn zeker kwetsbare populaties. De handel in deze dieren is toegestaan maar alleen met export en import vergunningen.
- CITES Appendix III; omvat soorten waar het land van herkomst bescherming aan wil bieden. De handel hiervan dient dan ook volgens speciale procedures te gebeuren.⁵⁰

⁴⁷ E.A.I.M. van den Berg (1995) *De markt van misdaad en milieu*. Den Haag: WODC.

⁴⁸ B. van Male (2003) *Wild feest: de bestrijding van de handel in bedreigde dier- en plantsoorten is al dertig jaar succesvol dankzij het CITES verdrag* vol. 25, afl. 4, 2003, p 24-27.

⁴⁹ T. Inskipp en S. Wells (1981) *Internationale handel in wilde dieren en planten*, Stichting Natuur en Milieu. Utrecht: Stichting Natuur en milieu.

⁵⁰ How CITES works, <http://www.cites.org/eng/disc/how.shtml>.

Masterthesis Criminologie

In 2007 heeft het CITES-congres van de Verenigde Naties over de handel in bedreigde planten en diersoorten in Nederland plaatsgevonden. Op het CITES-congres behandelt men de wettelijke afspraken met betrekking tot de handel in bedreigde planten en dieren.⁵¹ Elke tien jaar wordt er gekeken of plaatsing van het soort in een bepaald appendix nog wel terecht is en elke 2,5 jaar komen de CITES-leden bij elkaar om voorstellen te doen. Deze bijeenkomsten worden naast de partijstaten ook bijgewoond door vertegenwoordigers van non-gouvernementele organisaties, de private sector en onderzoeksinstituten.

Voor invoer, uitvoer of wederuitvoer over de buitengrenzen van de Europese Unie is een invoervergunning, kennisgeving van invoer, uitvoervergunning of wederuitvoervergunning vereist. De Europese regelgeving kent naast deze vergunningen het EG-certificaat voor eigendomsoverdracht, commerciële handelingen en vervoer binnen de Europese Unie. Deze regelgeving is ook in Nederland van kracht.⁵² Een overzicht van het aantal opgenomen soorten in de appendices is te zien in de Engelstalige Tabel I.

Tabel I: Aantal van opgenomen soorten in de appendices van CITES 2009⁵³

	Appendix I	Appendix II	Appendix III
FAUNA			
Mammals	277 spp. + 16 sspp. + 14 popns	295 spp. + 12 sspp. + 12 popns	45 spp. + 8 sspp.
Birds	152 spp. + 11 sspp. + 2 popns	1268 spp. + 6 sspp. + 1 popn	35 spp.
Reptiles	75 spp. + 5 sspp. + 6 popns	527 spp. + 4 sspp. + 4 popns	55 spp.
Amphibians	16 spp.	98 spp.	-
Fish	15 spp.	71 spp.	-
Invertebrates	62 spp. + 4 sspp.	2100 spp. + 1 ssp.	17 spp.
FAUNA TOTAL	597 spp. + 36 sspp. + 22 popns	4359 spp. + 23 sspp. + 17 popns	152 spp. + 8 sspp.
PLANTS	295 spp. + 3 sspp.	28674 spp. + 3 sspp. + 2 popns	8 spp. + 1 ssp. + 1 popn
GRAND TOTAL	892 spp. + 39 sspp. + 22 popns	33033 spp. + 26 sspp. + 19 popns	161 spp. + 9 sspp. + 1 popn

Uitleg afkortingen:

spp: soorten

sspp: subsoorten

spp: populatie

Zoals blijkt uit Tabel I is de reikwijdte van het CITES-verdrag zeer divers. Deze strekt zich uit van levende dieren en planten tot een veelheid van producten die hiervan zijn afgeleid, zoals voedingsmiddelen, exotische leergoederen, houten muziekinstrumenten, hout, curiosa voor toeristen en geneesmiddelen.

CITES beschermt alleen soorten waarin internationaal wordt gehandeld en die (mogelijk) met uitsterven worden bedreigd. Dit betekent dat veel dier- en plantensoorten niet onder het CITES-verdrag vallen en vrij kunnen worden verhandeld.⁵⁴

⁵¹ CITES (2007) *Chair's Report of the The Ministerial Round Table of the 14th meeting of the Conference of Parties to the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*. CITES.

⁵² Handel, bezit, opvang en CITES, <http://www.minInv.nl>.

⁵³ <http://www.cites.org/eng/disc/species.shtml>.

⁵⁴ D. van Bockhoven (1994) *Nature can't be Restocked, de illegale handel in bedreigde dier- en plantsoorten*. begeleider F. Bovenkerk.

3.2 Wetgeving van de Europese Unie

Sinds 1982 heeft de Europese Unie (EU), toen nog de Europese Gemeenschap (EG), CITES geïmplementeerd door een gezamenlijke regelgeving die van toepassing was in alle EU-lidstaten, inclusief de landen die nog geen CITES-partij waren op dat moment. Om deze veranderingen in beschouwing te nemen en om te voldoen aan de CITES-bepalingen kwam er nieuwe regelgeving van de Europese Commissie (EC), bestaande uit EC-regelgeving voor de handel in wilde dieren- en plantensoorten (Verordening (EG) nr. 338/1997 van de Raad),⁵⁵ en de gerelateerde Verordeningen van de Commissie (Verordening (EC) nr. 865/2006)⁵⁶.

De EC-regelgeving voor handel in wilde dier- en plantensoorten is direct toepasbaar in alle EU-lidstaten en vormen de wettelijke basis voor de implementatie van CITES in de EU.⁵⁷ Deze twee bepalingen vormen het wettelijke raamwerk voor alle nationale regeringen van de EU en regelen zowel de internationale als de nationale handel in wilde dier- en plantensoorten in de EU. De EU-verordeningen voor de handel in wilde dier- en plantensoorten bestaat uit vier Bijlagen (A, B, C en D).

Tabel II: Bijlagen EU-verordeningen

Bijlage	
Bijlage A	<i>Alle CITES-Bijlage I soorten, behalve die waar een EU-lidstaat een voorbehoud tegen heeft aangetekend; Sommige soorten in CITES Bijlagen II en III, waarvoor de EU strengere binnenlandse maatregelen heeft aangenomen; Sommige non-CITES soorten.</i>
Bijlage B	<i>Alle andere CITES-Bijlage II soorten, behalve die waar een EU-lidstaat een voorbehoud tegen heeft aangetekend; Sommige CITES-Bijlage III soorten; Sommige non-CITES soorten.</i>
Bijlage C	<i>Alle andere CITES-Bijlage III soorten, behalve die waar een EU-lidstaat een voorbehoud tegen heeft aangetekend.</i>
Bijlage D	<i>Sommige CITES-Bijlage III soorten; Sommige non-CITES soorten.</i>

Bijlagen A, B en C corresponderen grotendeels met Bijlagen I, II en III van CITES, maar bevatten ook enkele soorten die niet door CITES zijn opgenomen maar door EU-wetgeving worden beschermd. Van Bijlage D bestaat geen equivalent bij CITES en bevat soorten die voor opname in aanmerking zouden kunnen komen in één van de andere Bijlagen.⁵⁸

⁵⁵ Verordening van de Raad (EG) nr. 338/97 van 9 december 1996 inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer; alsmede de lijst van de soorten opgenomen in de Bijlagen van deze verordening.

⁵⁶ Verordening (EG) nr. 865/2006 van 4 mei 2006 houdende gedetailleerde uitvoeringsbepalingen van Verordening (EG) nr. 338/97 van de Raad inzake de bescherming van in het wild levende dier- en plantensoorten door controle op het desbetreffende handelsverkeer.

⁵⁷ C. Backes en J. Verschuuren (2001) *Natuurbeschermingsrecht 2001/2002. Richtlijnen, verordeningen, verdragen, jurisprudentie, Nederlandse wet- en regelgeving en toelichtingen, met name rond de Vogelrichtlijn (79/409/EEG), de Habitatrichtlijn (92/42/EEG) en de CITES-verordening (338/97/EG)*. Den Haag: SDU Uitgevers.

⁵⁸ Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen (2007) *EU-verordeningen voor de handel in wilde dier- en plantensoorten. Een introductie van CITES en haar toepassing in de Europese Unie*. Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen.

3.3 Nationale regelgeving

Hoewel de internationale wetgeving direct van kracht is in Nederland, dienen de benodigde bepalingen voor handhaving te worden opgenomen in nationale wetgeving en mogen aangevuld worden met nationale wetten.⁵⁹ Vanaf 2002 bestaat er in Nederland een wet betreffende plant- en diersoorten bescherming, de Flora- en Faunawet. Onder de Flora- en Faunawet zijn als beschermde soort aangewezen:

- een aantal inheemse plantensoorten;
- alle van nature in Nederland voorkomende zoogdierensoorten (behalve de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis);
- alle van nature op het grondgebied van de Europese Unie voorkomende vogelsoorten;
- alle van nature in Nederland voorkomende amfibieën- en reptielensoorten;
- alle van nature in Nederland voorkomende vissoorten (met uitzondering van soorten in Visserijwet 1963);
- een aantal overige inheemse diersoorten;
- een aantal uitheemse dier- en plantensoorten.⁶⁰

De Nederlandse Flora en Faunawet reikt verder en biedt meer bescherming dan de internationale wetgeving. De nationale verboden zijn op een aantal onderdelen strenger geformuleerd dan de verboden in de richtlijnen. De Vogelrichtlijn verbiedt bijvoorbeeld het opzettelijk doden van vogels, terwijl artikel 10 van de Flora- en Faunawet het doden van vogels ook verbiedt als dit niet opzettelijk geschiedt.⁶¹

De Flora en Faunawet regelt onder meer beheer, schadebestrijding, jacht, handel, bezit en andere menselijke activiteiten die een schadelijk effect kunnen hebben op beschermde soorten.⁶²

Nieuw in de wet is dat dieren mede beschermd worden omdat hun bestaan op zichzelf waardevol is, zonder te kijken welk nut de dieren voor de mens kunnen hebben. Het maatschappelijk perspectief is hiermee veranderd door de intrinsieke waarde die beschermde dieren toegekend krijgen. In de wet is onder meer bepaald dat beschermde dieren niet gedood, gevangen of verontrust mogen worden. Bovendien dient iedereen voldoende zorg in acht te nemen voor in het wild levende planten en dieren. Daarnaast is het niet toegestaan om nesten, hollen of andere voortplantingsplaatsen of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren te beschadigen, te vernielen of te verstoren.⁶³

In Nederland is het Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij (LNV) verantwoordelijk voor het beleid, de regelgeving en internationale samenwerking ten aanzien van de handel in bedreigde diersoorten. Sinds 1 oktober 2005 is het Functioneel Parket (FP) opgericht, vallend onder het Openbaar Ministerie, belast met het opsporen van milieucriminaliteit. In de praktijk is de Algemene Inspectiedienst (AID) in Nederland de controle- en opsporingsdienst als het gaat om de bestrijding van illegale handel in bedreigde planten en dieren.⁶⁴ Het volgende hoofdstuk, handhaving en controle door overheidsinstanties en non-gouvernementele organisaties (NGO's), zal hier dieper op ingaan.

⁵⁹ National Legislation, <http://www.eu-wildlifetrade.org>.

⁶⁰ Flora- en faunawet, <http://www.minlnv.nl>.

⁶¹ J. de Lege (2008) *Lexplicatie Flora en Faunawet. De complete wetgeving toegelicht*. Amsterdam: Kluwer Uitgevers.

⁶² E.C. de Bordes en E. Everts (2006) *Teksten wetgeving dierenwelzijn*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

⁶³ Ministerie LNV (2002) *Handel, bezit en prepareren. Over de Flora- en faunawet in Nederland*. Ministerie LNV.

⁶⁴ IFAW (2006) *Gevangen in het net. Handel in wilde dieren op Nederlandstalige websites*. IFAW.

4 Handhaving en controle

4.1 Overheidsinstanties en beleid

In Nederland houden (diensten van) vier verschillende Ministeries zich bezig met de handhaving van de CITES-wetgeving. De Douane (Ministerie van Financiën), de AID en Dienst Regelingen (Ministerie van LNV), politie (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), en het Functioneel Parket (Ministerie van Justitie).⁶⁵

Zoals in alle Europese landen controleert in Nederland de Douane de EU-buitengrenzen. De AID en de politie, waaronder de korps landelijke politiediensten (KLPD), de regionale milieuteams (RMT's) en de interregionale milieuteams (IMT's), zijn verantwoordelijk voor het binnenland. Eerst worden de formele structuren en taken van de gouvernementele organisaties en de niet-gouvernementele organisaties behandeld. Daarna komt de kritische reflectie op de handhaving in de praktijk, de inbeslagnames en opvang, en strafmaat aan de orde omtrent de illegale dierenhandel in Nederland.

Douane

De Douane controleert de goederenbeweging over land, zee en door de lucht, en handhaaft op het gebied van CITES. Het toezicht van de Douane richt zich vooral op het binnen en buiten het Nederlandse grondgebied brengen van beschermde inheemse en uitheemse dier- en plantensoorten en de producten ervan. Dit toezicht gebeurt vooral aan de buitengrens, op het moment dat de goederen worden binnengebracht, maar ook op andere plaatsen in Nederland.

Alle soorten die onder het CITES-verdrag vallen moeten worden aangegeven bij de Douane en invoervergunningen dienen aangevraagd te worden bij Dienst Regelingen (DR) van het Ministerie van LNV. Op deze manier dienen de Nederlandse grenzen gecontroleerd te worden op illegale import van goederen of dieren.⁶⁶

De Douane controleert op Schiphol op basis van risicoprofielen en op basis van (aselecte) steekproeven. De controles zijn enerzijds gericht om bij bepaalde doelgroepen de pakkans op smokkel te vergroten. Anderzijds past de aselecte benadering in de gehele controlestrategie om meer gegevens te verkrijgen over nalevingsniveaus en een grotere transparantie te verkrijgen over de legale en illegale handel.⁶⁷ Per jaar worden er ongeveer vijftien ladingen, van in totaal 200 levende dieren, onderschept op luchthaven Schiphol door de Douane.⁶⁸ Daarnaast worden er dagelijks dierproducten onderschept, op jaarbasis duizenden, zoals medicijnen en ivoor.⁶⁹

De Douane maakt gebruik van vraagbaakfunctionarissen op het gebied van Flora en Faunawetgeving. De vraagbaakfunctionaris informeert en helpt de Douaneambtenaren dieren en producten te onderscheiden tussen legaal en illegaal met hun expertise.⁷⁰ Als er een dier of product onderschept wordt dan stelt de vraagbaakfunctionaris een proces-verbaal van bevinding en determinatie op, waarin vastgesteld wordt dat het illegale handel betreft. Complexere zaken worden doorgeschoven naar de AID.⁷¹

⁶⁵ WNF (2007) *Het product 'biodiversiteit' De mondiale, EU- en Nederlandse handel in CITES-soorten*. WNF.

⁶⁶ Bedreigde dier- en plantensoorten, <http://www.douane.nl/zakelijk/vgem/vgem-09.html>.

⁶⁷ KST107997. 30800 XIV, nr. 108. Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2007; Lijst van vragen en antwoorden n.a.v. 'Het product biodiversiteit' van het Wereld Natuur Fonds i.h.k.v. CITES-conferentie van 4 juni tot 15 juni 2006. 19-06-20.07.

⁶⁸ Bijlage 2: Overzicht in beslag genomen dier- en plantsoorten van de afgelopen vijf jaar op Schiphol.

⁶⁹ Interview vraagbaakfunctionaris en de persvoorlichter, Douane Schiphol, 24-6-2009, Schiphol.

⁷⁰ Douane (2008) *Handboek Douane*. Douane.

⁷¹ Interview vraagbaakfunctionaris en de persvoorlichter, Douane Schiphol, 24-6-2009, Schiphol.

Algemene Inspectiedienst (AID)

De Algemene Inspectiedienst is onderdeel van het Ministerie van LNV. De AID is een controlerende en opsporingsdienst als het gaat om de bestrijding van illegale handel in bedreigde planten en dieren.

Het Dienstonderdeel Opsporing van de AID verricht, samen met politie en AID-controleurs, de grotere onderzoeken op CITES-gebied.⁷² Jaarlijks worden ongeveer 500 processen-verbaal opgemaakt voor de handel in beschermde diersoorten. In de helft van de gevallen wordt de verdachte gedagvaard en vervolgd.⁷³

De AID-Groendesck is tegenwoordig het loket voor alle meldingen van particulieren of medehandhavers op het gebied van natuurbescherming. Deze meldingen kunnen zowel betrekking hebben op mogelijke overtredingen als op controleverzoeken. De AID heeft op deze manier ook een toezichthoudende functie op de naleving van de Flora en Faunawet. Het werk van de vakgroep natuur bestaat onder meer uit controle en opsporing op het gebied van handel in beschermde planten en dieren. Met onderscheid inheems en uitheems.

Bij CITES zet de AID een mix van selecte en aselechte inspecties in.⁷⁴ Hiermee meet de AID, met een nalevingsmeting binnen het kader van programmatisch handhaven, de naleving van de regels bij de belangrijkste doelgroepen, zoals dierenwinkels.⁷⁵ Ten slotte heeft de AID, na het rapport van het IFAW uit 2006 *Gevangen in het net*, onderzoek gedaan naar de handel op internet en vanaf 2009 drie internetrechercheurs aangesteld die fulltime het internet afzoeken naar illegale handel in beschermde diersoorten en de illegale hondenhandel.⁷⁶

Dienst Regelingen (DR)

Dienst Regelingen is een uitvoeringsorganisatie van Europese en nationale regelingen die tevens valt onder het Ministerie van LNV. Identificatie en registratie van dieren en producten en uitgifte van (CITES) vergunningen en ontheffingen valt onder de taken van Dienst Regelingen.⁷⁷ De in- of uitvoervergunningen worden door DR afgegeven als de legale herkomst van beschermde diersoorten of producten achterhaald kan worden. Bij de dieren op Bijlage A, van de EU-verordeningen voor de handel in wilde dier- en plantensoorten, mogen er over het algemeen geen commerciële doeleinden aanwezig zijn. Bij Bijlage B mag dat wel, indien er bijvoorbeeld een bewijs is van een erkende kweker. Meestal geeft de CITES-commissie het uiteindelijke besluit. Per jaar geeft DR 8000 vergunningen af.⁷⁸

Ook zorgt DR voor een bestemming van de door justitie in beslag genomen dieren of dierproducten. Dit houdt in dat de dieren of dierproducten die in beslag zijn genomen door de politie, AID, Douane of Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) bij DR terecht komen. DR heeft contracten met specifieke bewaarders om de dieren of producten op te vangen. Het terugzetten van dieren in hun oorspronkelijke habitat gebeurt een enkele keer, meestal zijn angst in verband met ziekten of onduidelijkheid van herkomst reden om dit niet te doen.⁷⁹

⁷² KST107997. 30800 XIV, nr. 108. Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2007; Lijst van vragen en antwoorden n.a.v. 'Het product biodiversiteit' van het Wereld Natuur Fonds i.h.k.v. CITES-conferentie van 4 juni tot 15 juni 2006. 19-06-2007.

⁷³ KST121466. 31379, nr. 8. CITES handhaving; Verslag algemeen overleg op 18 juni 2008, 15-08-2008.

⁷⁴ Natuurbescherming, <http://www.aid.nl>.

⁷⁵ Interview, controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

⁷⁶ KVR35282. nr. 1793. Vragen van het lid Ouwehand (PvdD) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over de opsporing van illegale handel in bedreigde dieren. (Ingezonden 29 januari 2009); Antwoord.

⁷⁷ Interview controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

⁷⁸ Interview beheerder van regelingen, DR, 1-7-2009, Den Haag.

⁷⁹ Interview coördinator IBG, DR, 1-7-2009, Den Haag.

Politie

In 2004 constateerde adviesbureau DHV, in opdracht van het Ministerie van Justitie, dat milieucriminaliteit onvoldoende prioriteit kreeg, daarom werd besloten de capaciteit uit te breiden en de organisatie aan te passen. Bij de politie werden regionale milieuteams (RMT's) en interregionale milieuteams (IMT's) opgezet die zich bezighouden met CITES-handhaving.⁸⁰ De controles bij bedrijven en inrichtingen worden verricht door de RMT's. Sinds januari 2005 hebben alle politiekorpsen een RMT en bestaat er ook een landelijk netwerk van groene contactpersonen van alle politieregio's. Grootschalige opsporingszaken worden door de IMT's voor hun rekening genomen.⁸¹

Daarnaast houdt op nationaal niveau de Korps Landelijke Politie Diensten (KLPD), waaronder de productgroep milieu, zich bezig met het voorbereiden van onderzoek op grijs en groen gebied tot aan de operationele fase. De onderzoeken worden voorbereid, naar aanleiding van signalen van rechercheurs, ten behoeve van de Interregionale Milieuteams en incidenteel voor Regionale milieuteams. Indien een signaal sterk genoeg is wordt het op papier gezet en gaan een aantal rechercheurs aan het werk tot een 27 Sv (is een verdachte) situatie. Alle open bronnen en gesloten bronnen worden in deze onderzoeken opgevraagd. De onderzoeken worden in proces-verbaal vorm ingebracht tijdens selectieoverleggen van de Milieukamer waar wordt beoordeeld of het onderzoek prioriteit heeft om verder mee te gaan.

Een aantal werknemers bij de KLPD is tevens actief bij Interpol. De werkgroep Interpol Wildlife houdt zich bezig met werkzaamheden in het buitenland, zoals onderzoek en informatie verstrekken aan het buitenland.⁸²

Functioneel Parket (FP)

Het Functioneel Parket is onderdeel van het Openbaar Ministerie in Nederland en heeft als doel criminaliteit te bestrijden op het gebied van milieu, economie en fraude. Omdat dit werkkerrein zeer breed is, werd bepaald dat het Functioneel Parket verantwoordelijk is voor de opsporing en vervolging betreffende deze strafzaken.

Ongeveer twee tot drie grote zaken per jaar op het gebied van de illegale dierenhandel hebben genoeg prioriteit voor het Openbaar Ministerie (OM) om te onderzoeken, op te sporen en te vervolgen. De eerste zaak van 2008 was de zaak uit Strijp,⁸³ en de tweede zaak in dat jaar ging over een uit de hand gelopen hobbyist die veel beschermde diersoorten importeerde voor zijn eigen collectie. Het FP richt zich steeds meer op de zwaardere zaken.

Meer dan de helft van de flora- en faunazaken die het FP jaarlijks afhandelt heeft betrekking op handel in beschermde in- en uitheemse dier- en plantensoorten. Dit zijn ongeveer 500 zaken per jaar, waarvan meer dan de helft wordt afgedaan door een transactie aan te bieden. Zaken tegen personen die welbewust, stelselmatig en structureel illegaal handelen in beschermde dier- en plantensoorten worden daarentegen gedagvaard. In verreweg het grootste deel van de zaken die worden gedagvaard, legt de rechter een geldboete op, vaak in combinatie met onttrekking aan het verkeer van de in beslag genomen dieren en/of planten, vangmiddelen, en dergelijken. In enkele gevallen wordt een (voorwaardelijke) gevangenisstraf opgelegd.⁸⁴ Deze controles worden echter bemoeilijkt door de vervalsing van CITES-papieren.⁸⁵

⁸⁰ DHV (2006) *Organisatie strafrechtelijke milieuhandhaving. Vooronderzoek inzake implementatie nieuwe organisatie Functioneel Parket en politie*. Den Haag: WODC.

⁸¹ WNF (2007) *Het product 'biodiversiteit' De mondiale, EU- en Nederlandse handel in CITES-soorten*. WNF.

⁸² Interview milieuonderzoekszetter, KLPD, 23-6-2009, Zoetermeer.

⁸³ Zie inleiding.

⁸⁴ CITES (2008) *Naleving CITES-wetgeving in beeld, LNV factsheet juni 2008*. Documentnummer 31379, nr. 3, Bijlage KST120651.

⁸⁵ Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

4.2 Niet-gouvernementele organisaties en beleid

Naast de gouvernementele organisaties houden zich ook niet-gouvernementele organisaties (NGO's) bezig met de handhaving en opsporing van illegale dierenhandel. NGO's zijn hierbij betrokken omdat er onvoldoende prioriteit bij de overheidsinstanties zou zijn op het gebied van dierenwelzijn en illegale dierenhandel.⁸⁶ Bij andere soorten van criminaliteit zien we dit verschijnsel niet terug, het betreft hier dus een uitzondering. In deze paragraaf zullen de Dierenbescherming en het IFAW worden besproken.

Dierenbescherming

De Dierenbescherming is de grootste organisatie in Nederland die opkomt voor de belangen van dieren. Belangrijkste pijlers zijn hulp aan dieren in nood en toezicht op dierenwelzijn. De Dierenbescherming heeft een landelijk meldnummer voor dierenmishandeling waar publieke dierenmishandeling en -verwaarlozing gemeld kan worden. Er wordt dan gekeken of er ingegrepen kan worden door de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID), het opsporingsonderdeel van de Dierenbescherming.⁸⁷

Ten aanzien van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (GWWD) geldt dat zowel de AID als de LID toezichthoudende en opsporingsbevoegdheden hebben. Door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zijn de AID en de LID aangewezen als toezichthouder op de GWWD en de daarop gebaseerde regelgeving.⁸⁸

De LID heeft opsporingsbevoegdheden, er werken zeventien buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA) bij de LID, maar wordt betaald en aangestuurd door de Dierenbescherming.⁸⁹ Het grootste deel van de taken voert de LID uit naar aanleiding van meldingen van burgers, er wordt dan afgewogen of er voldoende grond is voor onderzoek. Mensen kunnen melding doen van iets dat te maken heeft met dierenwelzijn bij de meldlijn. Er worden gemiddeld 8000 meldingen per jaar geregistreerd van de 40.000 meldingen waarbij een of meerdere bezoeken plaatsvinden. Het verschil met de AID ligt op het punt dat de LID de meeste zaken in verband met gezelschapsdieren behandelt en de AID de landbouwdieren en fraudezaken. Er is een convenant tussen de AID en de LID wie wat doet betreft taakverdeling en onderling overleg.⁹⁰

IFAW

Het IFAW is een NGO die documenteert over misbruik van de commerciële jacht, officieel adviseur is voor de Verenigde Naties en samenwerkingsverbanden heeft met andere NGO's, zoals WNF, Greenpeace en WSPA.⁹¹

Het IFAW beschermt dieren door campagne te voeren. Dat kunnen campagnes zijn gericht op het maken van beleid, het implementeren van beleid, het uitvoeren van beleid maar ook beïnvloeding van het publiek. In 2006 heeft het IFAW onderzoek gepubliceerd over de illegale dierenhandel op Nederlandse websites en in 2008 een internationaal onderzoek over de illegale dierenhandel op het internet.⁹²

⁸⁶ Interview beleidsmedewerker, Dierenbescherming, 11-6-2009, Den Haag.

⁸⁷ Dierenbescherming (2007) *Jaarverslag 2007*. Dierenbescherming.

⁸⁸ Ministerie LNV (2006) *Convenant Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming, Algemene Inspectiedienst en Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*, Staatscourant.

⁸⁹ Interview beleidsmedewerker, Dierenbescherming, 11-6-2009, Den Haag.

⁹⁰ Interview beleidsmedewerkster, LID, 1-7-2009, Hilversum.

⁹¹ Wie zijn wij, <http://www.ifaw.nl>.

⁹² IFAW (2006) *Gevangen in het net. Handel in wilde dieren op Nederlandstalige websites*. IFAW en IFAW (2008) *Killing with keystrokes: an investigation of the illegal wildlife trade on the world wide web*. IFAW.

4.3 Handhaving in de praktijk

Sinds het Verdrag van Schengen, waardoor tussen EU-landen vrij verkeer van personen mogelijk is zonder controle aan de binnengrenzen, en de uitbreiding van de EU krijgen illegale handelaren steeds meer mogelijkheden.⁹³ Naast het feit dat de EU als een van de belangrijkste markten voor bedreigde planten en dieren wereldwijd de illegale en niet-duurzame handel aanwakkert, weten de handelaren op welke luchthavens regelmatig wordt gecontroleerd, en op welke niet of nauwelijks. Eveneens zijn de handelaren op de hoogte van waar de kans het grootst is dat ze een invoervergunning kunnen verkrijgen op valse gronden.⁹⁴ “In de praktijk betekent dit bijvoorbeeld dat een illegale dierenhandelaar zonder CITES-papieren in Spanje minder snel gepakt wordt wegens gebrek aan controle of capaciteit”, stelt de vraagbaakfunctionaris van de Douane.⁹⁵

Een ander probleem is dat er een groot verschil bestaat tussen gekweekte en uit het wild gehaalde beschermde dieren. Over het algemeen zijn de meeste gekweekte dieren legaal te verhandelen en de uit het wild gehaalde dieren niet. Om illegaliteit tegen te gaan worden gekweekte dieren gechipt. “Het probleem hierbij is echter dat het niet te controleren valt waar in dat project de beesten worden gechipt wat leidt tot fraudegevoeligheid”, volgens de verwervingsofficier van het Functioneel Parket.⁹⁶ Ook in de vogelhandel krijgen vogels een vogelring die aan moet tonen dat een vogel gekweekt is. Er zijn echter geen eenduidige eisen gesteld aan vogelringen wat illegaliteit in de hand werkt, ‘men vangt vogels uit het wild en doet ze een vogelring om’.⁹⁷

Daarnaast komt uit de gesprekken en het onderzoeksmateriaal naar voren dat de expertise in de opsporing verdwenen is. Een reden die ten grondslag lijkt te liggen aan het verdwijnen van expertise is de taakroulatie binnen de AID in 2007. In dat jaar heeft de ondernemingsraad het vertrouwen in de bestuurder van de AID opgezegd. Er was veel kritiek over de kwaliteit en omvang van het toezicht op CITES na een taakroulatie en bezuinigingen binnen de AID. “De mensen met enorme netwerken en expertise, die ook van belang waren voor politie, werden volledig weggesaneerd in 2007”, volgens een onderzoeker van de KLPD. In de motivering gaf de ondernemingsraad onder meer aan dat negatieve publiciteit over de AID en de rol in de controle en opsporing van illegale handel in beschermde planten en dieren, een bijdrage had geleverd aan dit besluit.⁹⁸ “Een gevolg is dat de expertise en daarmee ook het zicht op grote netwerken van illegale dierenhandel in de opsporing is verdwenen”, stelt de coördinator in beslag genomen goederen, maar destijds AID’er, van Dienst Regelingen.⁹⁹ Ex-AID’er en adviseur Milieu & Ecologie van de gemeente Deurne bevestigt dit: “Het grote probleem met de AID is dat, door het verdwijnen van de expertise, daarmee ook het zicht op een groot netwerk van de illegale dierenhandel weg is. Als iemand nu zegt dat Nederland een marginale rol speelt in de illegale dierenhandel en dat er geen sprake is van grootschalige handel zeg ik met mijn expertise dat dit absoluut niet klopt.”¹⁰⁰

Tevens lijkt de intensiteit van de inzet op de handhaving van de natuurwetten afhankelijk te zijn van één of enkele enthousiaste medewerkers binnen de organisatie, terwijl

⁹³ G. Vermeulen (2006) *Europese en internationale instellingen en organisaties. Relevant voor criminologie en strafrechtsbedeling*. Antwerpen: Maklu.

⁹⁴ Traffic (2007) *Opportunity or threat. The role of the European Union in global wildlife trade*. Traffic Europe.

⁹⁵ Interview vraagbaakfunctionaris en de persvoorlichter, Douane Schiphol, 24-6-2009, Schiphol.

⁹⁶ Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

⁹⁷ A.R. van Kreveld (2007) *Gekweekt met de vangkooi. Verkenning naar illegale praktijken in de handel in wilde Europese vogels in Nederland*. Vogelbescherming en Stroming.

⁹⁸ KST 30800 XIV 108 Lijst van vragen en antwoorden. Vaststelling begroting ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2007.

⁹⁹ Interview coördinator IBG, DR, 1-7-2009, Den Haag.

¹⁰⁰ Interview, adviseur Milieu & Ecologie en ex-AID, 30-6-2009, Deurne.

Masterthesis Criminologie

op andere plekken de prioriteiten, al dan niet geëxpliciteerd, zomaar heel anders zijn gesteld.¹⁰¹ Uit onderzoek van DHV (2006), in opdracht van het Ministerie van Justitie, bleek dat politie weinig greep heeft op de milieucriminaliteit en deze onvoldoende gewaardeerd wordt door de korpsleiding. De beloning in RMT's en IMT's zou structureel lager zijn dan voor ander politiewerk.¹⁰² "Onderzoeken op het gebied van groene criminaliteit, waaronder illegale dierenhandel, hebben weinig prioriteit waardoor zaken blijven liggen.", stelt de milieuonderzoeksopzetter van de KLPD en IPOL.¹⁰³

Internet is wederom een groeiend probleem binnen de handhaving op het gebied van illegale dierenhandel. Een groot aantal inheemse en uitheemse diersoorten die onder bescherming en/of strikte controle staan, worden aangeboden via internet. Omdat er een groot tekort aan informatie zou bestaan over de totale omvang van de illegale en legale handel via het internet, wordt er geadviseerd door het IFAW goede informatie voor de consumenten te verstrekken over hoe de handel gereguleerd wordt en welke dieren onder wat voor bescherming vallen, ook op de veilingsites zelf.¹⁰⁴ Ebay heeft besloten, na gesprekken met het IFAW betreffende het moeilijk te onderscheiden illegale ivoor en legale ivoor, de ivoorhandel geheel te weren van de site Ebay. "Daar hebben ze een sterke voortrekkersrol in genomen. Marktplaats ziet er helemaal niets in, omdat Marktplaats stelt slechts een platform te zijn waar koper en verkoper elkaar ontmoeten. Het zou niet de verantwoordelijkheid van Marktplaats zijn dit te verbieden", vertelt de beleidsbeïnvloeder van het IFAW over zijn gevoerde onderhandelingen met de internetwebsites. Wat het IFAW betreft moeten alle CITES-Bijlage I dieren van internet geweerd worden. Handel in CITES-Bijlage II is legaal met vergunning en is juridisch niet te verbieden.¹⁰⁵ Volgens de verwervingsofficier van het FP staat de nieuwe tak, het opsporen van illegale dierenhandel op internet, nog in de kinderschoenen.¹⁰⁶ Drie internetrechercheurs van de AID zoeken in 2009 fulltime internet af naar illegale handel in beschermde diersoorten en de illegale hondenhandel. Ze hebben overleg met eigenaars van websites en werken mee aan de totstandkoming van de gedragscode 'Notice-and-takedown' (NTD), waardoor het voor opsporingsdiensten in samenwerking met die eigenaars eenvoudiger wordt advertenties met een ongewenste inhoud te verwijderen.¹⁰⁷ Dit werkt echter niet optimaal, als een belangrijke verkoopwebsite als Marktplaats niet meewerkt.

Daarnaast is voor de meeste diersoorten de invoer gereguleerd, maar het bezit ervan niet. "Als een exemplaar 'veilig binnen' is, is het legaal."¹⁰⁸ Dit houdt in dat als een dier eenmaal binnen een land is gesmokkeld, het dier niet meer illegaal is.

Tot slot weten burgers niet altijd waar ze op moeten letten als ze een dier aanschaffen.¹⁰⁹ "Het gebeurt vaak dat mensen onbewust de wet overtreden. Bijvoorbeeld de toeristen met souvenirs of burgers met beschermde exotische huisdieren", volgens de controlevakspecialist van de AID.¹¹⁰

¹⁰¹ Ministerie LNV (2007) *Programmatisch handhaven van Natuurwetgeving. Handhavingsveldanalyse. Onderzoek in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*. Groningen: Profacto.

¹⁰² DHV (2006) *Organisatie strafrechtelijke milieuhandhaving Vooronderzoek inzake implementatie nieuwe organisatie Functioneel Parket en politie*. Den Haag: WODC.

¹⁰³ Interview milieuonderzoeksopzetter, KLPD, 23-6-2009, Zoetermeer.

¹⁰⁴ IFAW (2006) *Gevangen in het net. Handel in wilde dieren op Nederlandstalige websites*. IFAW.

¹⁰⁵ Interview beleidsbeïnvloeder, IFAW, 1-7-2009, Den Haag.

¹⁰⁶ Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

¹⁰⁷ KVR35282. nr. 1793. Vragen van het lid Ouwehand (PvdD) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over de opsporing van illegale handel in bedreigde dieren. (Ingezonden 29 januari 2009); Antwoord.

¹⁰⁸ C.J. Bastmeijer en A.R. van Kreveld (2008) *Kennisdocument soortenbescherming. Strafrechtelijke bescherming van inheemse en uitheemse dier- en plantensoorten in Nederland*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

¹⁰⁹ Ministerie LNV (2008) *Over wetten van de natuur*. Ministerie LNV.

¹¹⁰ Interview, controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

4.4 Inbeslagname en opvang

Als een opsporingsambtenaar, Douane, de AID, de LID of de politie een dier in beslag of in bewaring heeft genomen, wordt contact opgenomen met Dienst Regelingen van het Ministerie van LNV. Dit varieert van een olifant tot een mishandelde hond. Die dienst bepaalt vervolgens waar het dier wordt geplaatst. Er wordt een kennisgeving van inbeslagname opgesteld. Die wordt aan de opslaghouder overhandigd bij de overdracht van een in beslag genomen dier.¹¹¹

Dieren die in beslag worden genomen door de Douane, AID of de politie komen meestal terecht in dierentuinen, asielen en speciale opvangcentra, zoals AAP en NOP. Dit zijn echter geen overheidsinstellingen maar particuliere instellingen die vaak afhankelijk zijn van donaties. “Daarnaast wordt er ook geprobeerd de dieren weer terug te brengen naar de plaats van herkomst, maar bij verzwakking of verdwenen natuurlijk instinct is dit geen optie”, volgens de verwervingsofficier van het Functioneel Parket.¹¹²

Een ander probleem is daarbij te constateren dat de dieren van een gearresteerd persoon soms in een woning achterblijven en daar sterven of onder slechte omstandigheden verblijven totdat er een deurwaarder langskomt.¹¹³ Hieraan is wederom te zien dat men vooral prioriteit geeft aan menselijke daders en daarbij de dierlijke slachtoffers vergeet. Vanaf medio 2009 zijn er verschillende organisaties, waaronder politie, Dierenbescherming, dierenartsen en huisartsen bij elkaar gekomen om ervoor te zorgen dat als er sporen zijn van dierenmishandeling dit wordt doorgegeven aan de overige instanties binnen de keten.¹¹⁴

4.5 Strafmaat

De maximale straf voor illegale dierenhandel in Nederland is 6 jaar, maar de meeste zaken worden met een boetetransactie afgedaan.¹¹⁵ De maximale strafmaat op het gebied van een boete is € 45.000,- (voor particulieren) of € 450.000,- (voor handelaren). In vergelijking met Europa heeft Nederland hiermee behoorlijk vergaande formele mogelijkheden voor het bestraffen van illegale handel in diersoorten.¹¹⁶ Echter kijkend naar de CITES-rapporten van 2003 en 2004 zijn de gemiddelde boetes die in Nederland worden uitgedeeld rond de € 500,-. Het overgrote deel van de zaken betreft relatief kleine overtredingen, waarschijnlijk aangetroffen bij controles, stelt A.R. van Kreveld in de analyse van ruim 90 Hofuitspraken inzake de Flora- en Faunawet, in het rapport naar de strafmaat van illegale dierenhandel.¹¹⁷

Omdat er bijna nooit gevangenisstraf wordt opgelegd en de boetes laag zouden zijn, gaat er geen afschrikkende werking van uit. De milieuonderzoeksopzetter van de KLPD wijst ook op de lage straffen die worden gegeven. “Het lijkt, als je de honderd euro boete afzet tegenover hetgeen de handelaren er aan verdiend hebben, bijna lonend te zijn om te handelen in illegale dieren of dierproducten”.¹¹⁸ “De illegale dierenhandel kan terug worden gedrongen door de strafmaat te verhogen of de pakkans te verhogen waardoor de handelaar afschrikt”, stelt een geïnterviewde Hoogleraar Rechtsgeleerdheid en rechter in de rechtbank Haarlem.¹¹⁹

¹¹¹ Kamerstuk 2008-2009, 29246, nr. 19, Tweede Kamer.

¹¹² Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

¹¹³ Kamerstuk 2008-2009, 28286, nr. 276, Tweede Kamer.

¹¹⁴ Congres Cirkel van geweld, 27-05-2009, Universiteit Utrecht.

¹¹⁵ Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

¹¹⁶ R. Parry-Jones, A. Knapp (2005) *Country Profiles Compiled for the EU Wildlife Trade Enforcement Workshop*. Traffic Europe.

¹¹⁷ C.J. Bastmeijer en A.R. van Kreveld (2008) *Kennisdocument soortenbescherming. Strafrechtelijke bescherming van inheemse en uitheemse dier- en plantensoorten in Nederland*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

¹¹⁸ Interview milieuonderzoeksopzetter, KLPD, 23-6-2009, Zoetermeer.

¹¹⁹ Interview met Hoogleraar Rechtsgeleerdheid en rechter in de rechtbank Haarlem, 23-6-2009, Utrecht.

5 Aard en omvang illegale dierenhandel

5.1 Omvang

In dit hoofdstuk wordt de aard en omvang besproken van de illegale dierenhandel in Nederland. Hierbij is gebruik gemaakt van officiële overheidscijfers, cijfers van NGO's en informatie uit literatuur en interviews. Om te beginnen worden de uitkomsten van het Van Traa rapport naast de cijfers van de NGO's gelegd.

Medio jaren '90 onderzochten de criminologen in het gerenommeerde criminologisch onderzoek van de Commissie Van Traa, de aard, ernst en omvang van de zware, georganiseerde criminaliteit in Nederland. De 'wildlifebranche' zou in Nederland, volgens het rapport, geen belangrijke rol spelen in de illegale handel en de omvang zou gering zijn. De illegale dierenhandelaren zouden niet tot één of andere 'groene mafia' behoren, maar zouden autochtone eigenaren van (kleine) dierenwinkels zijn of leden van hobbyclubs. Van groeps- of van georganiseerde criminaliteit was in Nederland, op basis van wat er bekend was bij politie en justitie, geen sprake en de illegale dierenhandel zou grotendeels gebaseerd zijn op de grote vraag uit het westen, Midden-Oosten en Japan.¹²⁰

Uit een vertrouwelijk rapport van de KLPD kwam naar voren dat milieucriminaliteit, maar ook illegale dierenhandel, in Nederland een stuk minder prioriteit heeft dan andere vormen van criminaliteit waardoor men gebrek heeft op de aard, ernst en omvang.¹²¹ Een kanttekening die gemaakt dient te worden is dat de dossiers die in het onderzoek van de Commissie Van Traa naar de 'wildlifehandel' bestudeerd zijn, afhankelijk waren van wat er destijds bekend was bij politie en justitie.

De cijfers van de rapporten van NGO's schetsen echter een ander beeld, dan de Commissie Van Traa. Tegenwoordig zouden elk jaar miljarden dieren gevangen in het wild, gefokt en verkocht worden als voedsel, huisdier, leer of medicijn. Terwijl een groot deel legaal zou zijn, bestaat er ook een groot deel dat illegaal is. "In de illegale dierenhandel gaan internationaal miljarden euro's om, maar ook in Nederland zou de illegale dierenhandel een zeer lucratieve handel betreffen", volgens de beleidsbeïnvloeder van het IFAW.¹²²

De omvang in Nederland is echter nog steeds moeilijk in te schatten vanwege de zwakke grenzen tussen legale en illegale dierenhandel.¹²³ De Commissie van Traa stelde dat de omvang in illegale handel in wildlifedieren en planten in Nederland geen grote omvang had. Toch zijn er wat algemene cijfers bekend, waaruit blijkt dat de EU een van de grootste wereldmarkten is op het gebied van illegale dierenhandel. Tussen 1996 en 2002 importeerden de toenmalige vijftien EU-lidstaten 6 miljoen levende vogels, 1,5 miljoen reptielen, 10 miljoen reptielenhuiden, 21 miljoen orchideeën en 572 ton kaviaar.¹²⁴ In 2003-2004 zijn in totaal meer dan 3,5 miljoen dieren en planten in beslag genomen die voorkwamen op CITES, terwijl de vraag blijft groeien.¹²⁵ Daarbij is er een hoge variëteit van producten gemaakt van wilde dier- en plantensoorten, zoals schoenen of tassen van reptielenleer, houten meubelen of gedroogde planten gebruikt als medicijnen die per miljarden Europa binnenkomen. Volgens een rapport van Traffic (2009), een organisatie voor controle op de handel in wilde soorten van het IUCN en het WNF, vertegenwoordigt de EU een van de grootste markten op het

¹²⁰ F. Bovenkerk en G. Bruinsma (1996) *Deelonderzoek II, Branches, in: Inzake Opsporing, Enquêtecommissie opsporingsmethoden, Bijlage IX, Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

¹²¹ KLPD (2003) *Inventarisatie milieucriminaliteit. Onderzoek naar aard, Ernst en omvang zware milieucriminaliteit, 2001-2003* (vertrouwelijk), KLPD.

¹²² Interview beleidsbeïnvloeder, IFAW, 1-7-2009, Den Haag.

¹²³ WNF (2006) *Illegal and unsustainable wildlife trade*. WNF.

¹²⁴ WNF (2007) *Het product 'biodiversiteit' De mondiale, EU- en Nederlandse handel in CITES-soorten*. WNF.

¹²⁵ Traffic (2007) *Opportunity or threat. The role of the European Union in global wildlife trade*. Traffic Europe.

gebied van uitheemse dieren en dierproducten.¹²⁶ Aan de vraag in de EU wordt continu tegemoet gekomen door invoer van deze artikelen uit het buitenland.¹²⁷

Naar schatting gaat er in de illegale dierenhandel op internationaal niveau, jaarlijks zes miljard dollar om.¹²⁸ Volgens NGO's gaat het om tientallen miljarden dollars en staat de illegale dierenhandel qua omvang op de derde plaats, na drugs en wapens.¹²⁹

“In Nederland komen jaarlijks naar schatting honderdduizenden exotische dieren de Nederlandse grens over. Dat varieert van ‘gewone’ schildpadden tot uiterst zeldzame papegaaien, zowel legaal als illegaal”, stelt een bestuurslid van de Partij voor de Dieren.¹³⁰

Deze cijfers laten zien dat er op internationaal niveau veel geld omgaat in de dierenhandel en dat zeer veel dieren en producten al dan niet illegaal worden verhandeld.

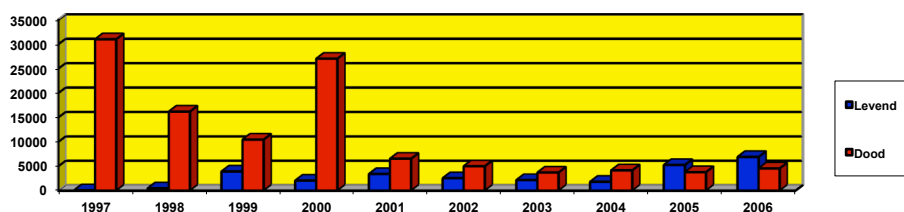
5.2 In beslag genomen dieren of dierproducten

Onderschatte de Commissie Van Traa de illegale dierenhandel in het onderzoek medio jaren '90 of worden de cijfers door de NGO's zwaar overdreven? In deze paragraaf komen officiële cijfers over de omvang van de handel en inbeslagname van dieren in Nederland, door de AID, Douane, politie en LID, aan de orde om de situatie in Nederland te analyseren.

Volgens het jaarverslag van de AID zijn er in 2007 bij de AID-Groendesck 2600 meldingen binnengekomen.¹³¹ Het Functioneel Parket onderzoekt en vervolgt twee à drie grote zaken per jaar in verband met illegale dierenhandel.¹³² Daarbij worden gemiddeld vijftien ladingen, ongeveer 200 levende dieren, en duizenden dierproducten per jaar bij Schiphol in beslag genomen in de periode 2003-2007.¹³³

Om een beter beeld te krijgen laat Grafiek 1 het aantal in beslag genomen dieren of dierproducten in Nederland zien op het gebied van onder andere CITES-regelgeving in de periode 1997–2006. Het betreft inheemse en uitheemse in beslag genomen dieren en dierproducten. De dierproducten die als ‘dood’ worden aangeduid in de grafiek kunnen bestaan uit bijvoorbeeld ivoor, huiden en medicijnen. Daarnaast bestaan de levende aangetroffen dieren uit zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, schelpen en koraal. De dode in beslag genomen dieren zijn flink gedaald vanaf het jaar 2000 en de levende in beslag genomen dieren door de AID, Douane en politie zijn lichtelijk aan het stijgen vanaf 2004.

Grafiek 1: Aantal in beslag genomen dieren of dierproducten, 1997-2006¹³⁴

¹²⁶ Traffic (2009) *Reference Guide. European Community Wildlife Trade Regulations*. Traffic.

¹²⁷ European Commission Environment Directorate General, <http://www.eu-wildlifetrade.org>.

¹²⁸ M. Burgener (2002) *The law and policy working Group. Endangered Wildlife*. 39, 69.

¹²⁹ IFAW (2007) *Bescherming van wilde dieren tegen de internationale handel*. IFAW Folder.

¹³⁰ Mailcorrespondentie met, J. Barkel lid van de Tweede Kamerfractie van de Partij voor de Dieren, 6-8-2009.

¹³¹ Jaarverslag 2007 van de AID.

¹³² Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

¹³³ Bijlage 2: Overzicht in beslag genomen dier- en plantsoorten van de afgelopen vijf jaar op Schiphol.

¹³⁴ Extrapolatie 2^e helft van 2006. Bron Dienst Regelingen inbeslagnames voor de periode 1997-2006.

Masterthesis Criminologie

De vraag is echter wat dit zegt over de illegale dierenhandel, omdat het ten eerste een reflectie is van de overheidsactiviteiten. Het toont niet de daadwerkelijke illegale dierenhandel maar enkel het zichtbare deel van de handel in de vorm van inbeslagnames door overheidsinstanties. Ten tweede verschillen de cijfers per jaar behoorlijk. Als er bijvoorbeeld, zoals in 2005, 5271 dieren in beslag worden genomen, kan dat te maken hebben met een grote partij dieren, in dit voorbeeld 3032 vogels.¹³⁵ Hierdoor worden de cijfers behoorlijk beïnvloed. Ten derde zijn alle in beslag genomen dieren in deze grafiek bij elkaar opgeteld waardoor er geen onderscheid te maken valt.¹³⁶ Ten vierde kunnen de cijfers ook beïnvloed worden door de effectiviteit in de opsporing of onderschepping van illegale dieren of dierproducten. Zo veronderstelt ex-AID'er en adviseur Milieu & Ecologie gemeente Deurne: "Bijna elk jaar nul amfibieën en een paar reptielen, moet je nagaan terwijl er hier amfibieën- en reptielenbeurzen worden gehouden waarvan 90% illegaal is. Daarnaast vind ik 5000 levende dieren niet veel, het barst van de illegale handel maar er is niemand die ingrijpt".¹³⁷ Als er meer energie in de opsporing gestoken wordt of strenger gecontroleerd wordt aan de grenzen zou dat effect kunnen hebben op het aantal in beslag genomen dieren of dierproducten. Het is echter onduidelijk of de cijfers te maken hebben met een effectiever, dan wel ineffectiever beleid op het gebied van opsporing of controle.

Tabel III: Aantal in beslag genomen dieren en planten en/of producten, bron Dienst Regelingen¹³⁸

Aantallen in beslag genomen dieren en planten en/of producten daarvan (inheems/uitheems), bron Dienst Regelingen, 2006

	1997	1997	1998	1998	1999	1999	2000	2000	2001	2001	2002	2002	2003	2003	2004	2004	2005	2005	2006 ^a	2006 ^a
	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood
DIEREN																				
zoogdieren	0	1391	2	8110	30	6102	5	13259	57	3741	13	3391	20	2526	10	905	91	697	5	1508
vogels ¹⁾	15	1	193	15	1532	523	1060	49	2654	569	1441	185	1930	110	1705*	1962	3032	554	1266	116
reptielen	60	283	247	2067	2075	361	903	223	353	186	84	461	83	393	57	156	50	403	110	103
amfibieën	0	19090	55	1402	300	0	56	0	71	0	155	0	104	0	8	0	55	0	0	0
schelpen	0	836	0	1549	0	1777	0	10719	0	425	0	262	0	187	0	150	0	176	0	48
koraal	0	9425	0	3062	2	1701	46	2794	295	1628	868	710	43	503	42	997	38	1827	68	499
kaviaar																		141	0	5
TOTAAL	75	31026	497	16205	3939	10464	2070	27044	3430	6549	2561	5009	2180	3719	1822	4170	5271	3798	3455	2279
PLANTEN																				
Ginseng	0	82	0	675	0	544	0	439	0	419	0	457	0	433	0	245	0	1281	0	70
cactussen	173	3	1199	38	262	149	996	2165	8597	1	4000	0	3519	1665	4563	1	28	122	6541	43
orchideeën	28	0	41376	7703	5048	116	6430	200	1290	65	54292	331	15442	601	1380	315	1255	2145	6047	65
cycas	32	0	395	220	12	1450	6671	23	492	39	6124	4	4421	0	175**	12	575	4	26	0
overige planten	33	0	10	27	316	3689	293	1999	20576	2380	30792	549	14800	1843	253482	18027	9966	424	1315	679
TOTAAL	266	85	42980	8663	5638	5948	14390	4826	30955	2904	95208	1341	38182	4542	259690	18600	11824	3976	13929	857

Noot: Met de dood wordt mede bedoeld: producten of delen van dieren en planten.

Noot: Gezien de grote verschillen in omschrijving kunnen de aantallen dode delen en/of producten sterk verschillen. Afhankelijk vooral van de vorm van de verpakking.

* 2004 vogels, levend: er is daarnaast nog 1 grote partij tropische vogeltjes in beslag genomen, maar daarna teruggegeven.

** 2004 cycas, levend: er is daarnaast nog 1 grote partij cycasplanten in beslag genomen, maar daarna teruggegeven.

*** Incl. 250000 stuks sneeuwkllokjes.

**** Incl. 14802 planken beschermd hout.

¹⁾ Het aantal uitheemse vogels is ca. 5-10% van het totaal aantal in beslag genomen vogels.

²⁾ De aantallen betreffen de inbeslagnemingen t/m 30 juni 2006.

Tabel III laat zien dat er jaarlijks een paar duizend dieren en dierproducten, gespecificeerd naar soorten speciemens door de AID, Douane en politie, in beslag worden genomen. Er valt uit op te maken dat er vooral veel levende vogels worden onderschept, tussen de 1000 en 3000 per jaar. Daarna komen de levende reptielen en koraal met tientallen en honderdtallen per jaar. Aan de andere kant worden er relatief gezien veel dode zoogdieren onderschept, tussen de 700 en 13000 per jaar, gevolgd door de dode koralen en reptielen. De 'uitschieters' in 1997, 1998, 1999 en 2000 zijn veroorzaakt in 1997 door veel amfibieën en koraal, in 1998 en 1999 door veel zoogdieren, en in 2000 door 13259 in beslag genomen zoogdieren en veel schelpen.¹³⁹ Volgens de beleidsbeïnvloeder van het IFAW zijn de grote aantallen van de in

¹³⁵ Zie Tabel III: Aantal in beslag genomen dieren en planten en/of producten, bron Dienst Regelingen.

¹³⁶ Zie Grafiek 1: Aantal in beslag genomen dieren en/of dierproducten, bron Dienst Regelingen.

¹³⁷ Interview, adviseur Milieu & Ecologie en ex-AID, 30-6-2009, Deurne.

¹³⁸ Dienst Regelingen inbeslagnames voor de periode 1997-2006 (2006 uitsluitend de eerste helft van het jaar).

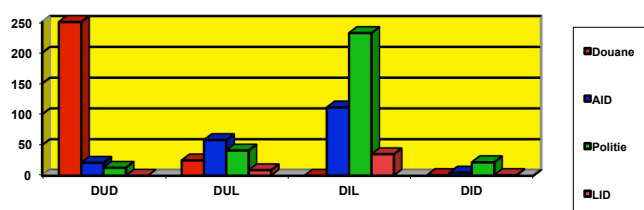
¹³⁹ Zie Tabel 1: Aantal in beslag genomen dieren en planten en/of producten, bron Dienst Regelingen.

Masterthesis Criminologie

beslag genomen dode dieren van voor 2001 te verklaren aan de hand van de Eekhoortjesaffaire. In 1999 moesten 500 Siberische grondeekhoorns worden ingevoerd in Europa voor de doorvoer naar China voor de bontindustrie. “De vereiste papieren ontbraken echter, waardoor ze niet ingevoerd of doorgevoerd mochten worden. De eekhoorns dienden opgeslagen te worden, maar Schiphol wist geen geschikte opvang weten te vinden. Men heeft toen besloten de 500 eekhoorns door de ‘versnipperaars’ heen te gooien”, aldus de rechter die de eekhoortjeszaak destijds heeft behandeld.¹⁴⁰ De beleidsbeïnvloeder van het IFAW stelt dat het verhaal uitlekte, wat behoorlijk wat maatschappelijk ‘rumoer’ opleverde, met als gevolg dat het exotenbeleid in 2001 dusdanig werd aangescherpt dat er vrijwel geen transporten meer van exoten via Schiphol binnenkwamen. “Voor 2001 werden alle legale exoten waar iets mis mee was vernietigd, en dat levert de hoge aantallen dode dieren op”.¹⁴¹

Ten slotte is er een behoorlijk verschil te constateren tussen de dieren of dierproducten die in beslag worden genomen door de verschillende handhavers. Bij Dienst Regelingen staat geregistreerd welke dieren en dierproducten door welke handhaver in beslag worden genomen. De cijfers van 2006, 2007 en medio 2008 resulteren in de volgende Grafiek 2.

Grafiek 2: Aantal inbeslagnames dieren of dierproducten naar handhaver, 2006-2008¹⁴²

DUD = Dieren uitheems Dood

DUL = Dieren Uitheems Levend

DIL = Dieren Inheems Levend

DID = Dieren Inheems Dood

* De ‘dieren uitheems dood’ inbeslagnames door de Douane zijn er 1087

Het valt op dat inbeslagnames van uitheemse dode dieren vooral door de Douane gebeurt, de meeste inbeslagnames van uitheemse levende dieren gebeurt door de AID en verreweg de meeste inheemse dode en levende dieren door de politie.

De precieze omvang van de illegale dierenhandel blijft echter moeilijk te achterhalen. Cijfers kunnen beïnvloed worden door de effectiviteit van de opsporing, de stijging of daling van de illegale dierenhandel, maar ook door trends.¹⁴³

De grootste beperking om te komen tot een schatting is dat de handelaren zelf niet aangeven dat ze illegaal in dieren handelen. Daarom is er sprake van een grote onbekende hoeveelheid, een ‘dark number’.¹⁴⁴ De cijfers betreffen de inbeslagnames door de controlerende instanties, de werkelijke omvang ligt hoger en gelet op de eerdergenoemde relatief lage prioritering van met name overheidsinstanties voor de illegale handel in dieren en dierproducten, is deze waarschijnlijk aanzienlijk hoger. “Duizenden levende dieren en dierproducten worden er per jaar in beslag genomen in Nederland, en dat is slechts ‘het topje van de ijsberg’”, volgens beleidsbioloog en onderzoeker A.R. van Kreveld.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Met een Hoogleraar Rechtsgeleerdheid en rechter in de rechtbank Haarlem, 23-6-2009, Utrecht.

¹⁴¹ Zie Grafiek 1: Aantal in beslag genomen dieren of dierproducten, 1997-2006.

¹⁴² Bijlage 6: Lijst overzicht in beslag genomen goederen, bron: Dienst Regelingen, 2009.

¹⁴³ Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

¹⁴⁴ C.C.J.H. Bijleveld (2005) *Methoden en Technieken van onderzoek in de Criminologie*. Den Haag: Boom.

¹⁴⁵ Interview A.R. van Kreveld, beleidsbioloog, Stroming, Nijmegen, 9-7-2009, Utrecht.

5.3 Vraag en aanbod

Het rapport *European Community Wildlife Trade Regulations* uit 2009 van Traffic maakt duidelijk dat Europa een van de grootste wereldmarkten is op het gebied van illegale dierenhandel.¹⁴⁶ Per jaar komen er naar schatting miljoenen beschermde dieren en miljarden beschermde dierproducten Europa binnen, waarvan naar schatting honderdduizenden exotische dieren de Nederlandse grens over komen.

“De zeldzame beesten en moeilijk te vervoeren dieren die gaan op aanvraag, maar er komt tevens een overvloed van beesten binnen waar de handelaar van denkt dat er toch wel markt voor is”, aldus de verwervingsofficier van het Functioneel Parket. Tevens de controlevakspecialist van de AID en een beleidsmedewerker van de Dierenbescherming bevestigen dit. De milieuonderzoeksopzetter van de KLPD stelt echter dat het een apart circuit is. “Heel vaak wordt er op bestelling geleverd, maar ladingen komen niet zo vaak voor omdat het vaak hele bijzondere beesten zijn. Daar kunnen ze er maar enkele stuks van in handen krijgen.”

“Er zijn ook trends te constateren. Na de film Harry Potter was er een grote vraag naar de beschermde sneeuwuil”, volgens de controlevakspecialist van de AID.¹⁴⁷ “Tegenwoordig komen er bijna elke dag slangenleren tasjes binnen op Schiphol, die vaak bestaan uit beschermde slangenproducten uit Thailand”, stelt de vraagbaakfunctionaris van de Douane.¹⁴⁸

In Nederland vallen drie distributieniveaus vast te stellen, volgens C.M. Vinke (2001) in *Justitiële Verkenningen*.¹⁴⁹ De dieren doorlopen deze distributieniveaus vanaf het moment van import binnen Nederland tot aan de consument. Om te beginnen de groothandel. In Nederland houdt zich, een groep van ongeveer vijftig personen bezig met invoeren, uitvoeren en doorvoeren van dieren. Per zending of transactie gaat het om honderd- of duizendtallen dieren. De groothandelaren organiseren de (lucht)transporten van de dieren van het ene naar het andere land, hebben vele contacten met leveranciers in andere landen en verzorgen de ‘juiste’ papieren, zoals import- of exportvergunningen en gezondheidsverklaringen.

Het tweede distributieniveau, dat Vinke onderscheidt, is dat van de tussenhandel. Over deze handel is het minst bekend. Het gaat vaak om tijdelijke, instabiele individuele ondernemingen waarbij het aantal tussenhandelaren geschat wordt rond de tweehonderd personen waar tien- of honderdtallen dieren per zending of transactie worden verhandeld.

Het derde niveau bestaat uit de meer omvangrijke detailhandel van reguliere dierspecialzaken, meer gespecialiseerde winkels, maar ook tuinentra. Dit niveau staat direct in contact met de afnemer of consument. Aankooptallen gaan per tientallen die de consument per stuk kan afnemen.

Er zijn in internationaal verband aanwijzingen dat er sprake is van georganiseerde illegale handel in (producten van) bedreigde uitheemse dieren en planten. Deze georganiseerde illegale handel is niet structureel van aard, maar sterk afhankelijk van vraag en aanbod. Zowel zuiver illegale handel als een vermenging van legale en illegale handel komt voor maar is lastig te detecteren, stelde de ministers van LNV en van Justitie in april 2005 in antwoord op kamervragen. Dit zou samenhangen met het sterk internationale karakter van de handel in bedreigde uitheemse dieren en planten.¹⁵⁰

¹⁴⁶ Traffic (2009) *Reference Guide. European Community Wildlife Trade Regulations*. Traffic.

¹⁴⁷ Interview controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

¹⁴⁸ Interview vraagbaakfunctionaris en de persvoorlichter, Douane Schiphol, 24-6-2009, Schiphol.

¹⁴⁹ C.M. Vinke (2001) Handel in exotische dieren. In: Dier en Recht. *Justitiële verkenningen*, jaargang 27.

¹⁵⁰ KVR23137. nr. 1758. Vragen van het lid Van Velzen (SP) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over illegale handel in bedreigde uitheemse dier- en plantsoorten. (Ingezonden 12 april 2005); Antwoord.

5.4 Handels- en transportmethoden

Uit onderzoek van het WODC uit 1995 zijn verschillende handelswijzen aan het licht gekomen, die nog steeds van toepassing zijn. Verstoppem van handelswaar bij luchtvervoer; omzeilen van vervoerscontrole; illegaal importeren per scheepvaart en per post; vermelden van onjuiste gegevens op documenten; frauderen met naamgeving; verhandelen van wildvang in plaats van gekweekte exemplaren; de onschuld spelen; toeristisch winkelen; handelen in gestolen wildlife; witwassen van geld.¹⁵¹

De dieren of dierproducten komen Nederland binnen via de boot, het vliegtuig, de post of per auto. “Er zijn zelfs mensen die iets op hun lichaam smokkelen. Net zoals met drugs verzint men steeds weer nieuwe methoden om door de controles heen te komen”, stelt de controlevakspecialist van de AID.¹⁵² “Zo worden er koffers met dubbele bodems onderschept, met alligators en leguanen, en vrachtschepen die de havens binnen komen met verborgen ladingen ivoor”, aldus de vraagbaakfunctionaris van de Douane.¹⁵³

Het transport is vaak berekend op een percentage dieren dat het overleeft. Er zijn smokkelaars die twintig vogels transporteren waarvan er ingecalculeerd wordt dat twee het overleven. Als een deel het overleeft, wordt er meestal nog steeds grote omzet gemaakt.¹⁵⁴ “Sommige diersoorten lenen zich beter voor verstoppem dan anderen. Zo zijn vogelspinnen, reptielen, vetplanten, cactussen en veel andere producten gewoon per post te versturen. Daarnaast zijn olifanten uiteraard moeilijker te verstoppem maar zelfs deze zijn ooit aangetroffen door de Douane”, volgens de coördinator in beslag genomen goederen van Dienst regelingen.¹⁵⁵

Ten slotte worden beschermde soorten onder een andere soortnaam ingevoerd. Zo zijn er streng beschermde CITES-Bijlage I soorten die veel lijken op soorten van CITES-Bijlage II. En soms lijken beschermde soorten op onbeschermde soorten, zodat alleen een expert het verschil kan zien.¹⁵⁶

5.5 Herkomstlanden

Veel illegale dieren of dierproducten komen uit arme exporterende landen die gemakkelijk papieren verschaffen waaruit blijkt dat dieren gekweekt zijn, terwijl ze in werkelijkheid in het wild gevangen zijn. Ook zijn er landen die rommelen met hun CITES-exportquotum, zodat dieren die bijvoorbeeld in de Democratische Republiek Congo gevangen zijn via Zuid-Afrika legaal worden uitgevoerd als exportquotum van Zuid-Afrika naar Nederland.¹⁵⁷

Daarnaast komen veel illegaal verhandelde dieren uit Servië, Kroatië, Rusland en Polen en alle voormalige Oostbloklanden waar de illegale handel in vogels en reptielen flink aanwezig is. In Europa wordt er vrij goed gecontroleerd aan de grenzen, maar in die landen is dat nog niet zo. “Als er gecontroleerd wordt is de kans op corruptie ook redelijk groot. De internationale handel wordt via deze landen doorverzonden naar Europa”, stelt de

¹⁵¹ E.A.I.M. van den Berg (1995) *De markt van misdaad en milieu*. Den Haag: WODC.

¹⁵² Interview, controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

¹⁵³ Interview vraagbaakfunctionaris en de persvoorlichter, Douane Schiphol, 2009.

¹⁵⁴ A.R. van Kreveld (2007) *Gekweekt met de vangkooi. Verkenning naar illegale praktijken in de handel in wilde Europese vogels in Nederland*. Vogelbescherming en Strooming.

¹⁵⁵ Interview coördinator IBG, DR, 1-7-2009, Den Haag.

¹⁵⁶ C.J. Bastmeijer en A.R. van Kreveld (2008) *Kennisdocument soortenbescherming. Strafrechtelijke bescherming van inheemse en uitheemse dier- en plantensoorten in Nederland*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

¹⁵⁷ KVR26333. nr. 2108. Vragen van het lid Van Velzen (SP) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over de moedwillige slechte handhaving van het verbod op de smokkel van exotische dieren in Nederland. (Ingezonden 13 juli 2006); Antwoord.

milieuonderzoeksopzetter van de KLPD.¹⁵⁸ Voordat Tsjechië lidstaat werd van de EU is er een tendens geweest dat veel illegale dieren en producten binnenkwamen. Toen Tsjechië in 2004 lid werd van de EU, werden al deze dieren en producten verhandeld naar Europa.¹⁵⁹

Volgens de vraagbaakfunctionaris van de Douane komt de meeste illegale dierenhandel uit Zuidoost-Azië. “Meestal gaat het om dier en plantproducten voor traditionele Oosterse medicijnen, met ingrediënten als tijgerbalsem en muskushert, die dagelijks binnenkomen ten behoeve van de Chinese gemeenschap in Nederland. Ook komt veel binnen uit de Caribische landen, zoals kroonslakken. In het verleden waren er veel inbeslagnames uit Afrika, maar dat is tegenwoordig afgenomen, omdat er strenger wordt gecontroleerd. Wel komt men vaak wolvenhuiden uit Rusland tegen.”¹⁶⁰

Landen in Europa hebben tevens veel contact met voormalige koloniën, waar veel dieren en dierproducten vandaan komen, legaal en illegaal. “Een voorbeeld is Suriname vanuit waar veel reptielen illegaal worden geïmporteerd naar Nederland en voordat de vogelgriep ‘aviaire influenza’ uitbrak kwamen tevens veel papagaaien uit Suriname naar Nederland”, aldus de controlevakspecialist van de AID.¹⁶¹

Samenvattend zijn de meeste illegaal verhandelde dieren en dierproducten in Nederland afkomstig uit de voormalige Oostbloklanden, Zuidoost- Azië en de Caribische landen.

5.6 Verwevenheid van legale- met illegale dierenhandel

De illegale dierenhandel is duidelijk verweven met de legale handel. Dit bevestigen rapporten van overheidsinstellingen, NGO's en bijna alle respondenten uit dit onderzoek. Volgens de verwervingsofficier van het Functioneel Parket biedt de wetgever de mogelijkheid daartoe. De meeste gekweekte diersoorten hebben aparte vergunningen waarmee ze ingevoerd kunnen worden. Een groot internationaal probleem vormt de vergunningen die worden vervalst en de ondoorzichtigheid op het gebied van kweek en uit het wild komende dieren. “De oplossing hiervoor is een chip als de dieren zijn gekweekt, het valt echter niet te controleren waar in dat project de beesten worden geacht”, merkt de verwervingsofficier van het Functioneel Parket op.¹⁶² Het is ingewikkeld om te achterhalen of het een gekweekt soort (meestal legaal) of geen gekweekt soort (vaak illegaal) betreft. De gekweekte soorten worden vervolgens ook vaak gemengd met soorten uit het wild waardoor het bijna onmogelijk is om deze te onderscheiden. “Negen van de tien keer is de illegale handel niet ‘sec’ illegaal”, aldus de controlevakspecialist van de AID.¹⁶³

Daarnaast speelt Nederland, als belangrijk doorvoerland, een grote rol in de legale dierenhandel en is deze legale dierenhandel een adequate dekmantel voor illegale activiteiten. Eveneens toont onderzoek op vogelbeurzen, tentoonstellingen en internet een sterke verwevenheid aan tussen legale en illegale handel.¹⁶⁴ Er valt te concluderen dat er een grote verstrengeling is tussen de legale en illegale handel, wat niet ten goede komt aan de transparantie van de handel.¹⁶⁵

¹⁵⁸ Interview milieuonderzoeksopzetter, KLPD, 23-6-2009, Zoetermeer.

¹⁵⁹ Interview, adviseur Milieu & Ecologie en ex-AID, 30-6-2009, Deurne.

¹⁶⁰ Interview vraagbaakfunctionaris en de persvoorlichter, Douane Schiphol, 24-6-2009, Schiphol.

¹⁶¹ Interview, controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

¹⁶² Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

¹⁶³ Interview, controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

¹⁶⁴ C.J. Bastmeijer en A.R. van Kreveld (2008) *Kennisdocument soortenbescherming. Strafrechtelijke bescherming van inheemse en uitheemse dier- en plantensoorten in Nederland*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

¹⁶⁵ C.M. Vinke (2001) Handel in exotische dieren. In: Dier en Recht. *Justitiële verkenningen*, jaargang 27.

5.7 Connecties met andere vormen van criminaliteit

Vaak lopen vormen van criminaliteit door elkaar heen. Als een crimineel handelt in wapens is het niet verwonderlijk dat hij zich ook met drugshandel bezighoudt. Het blijkt dat criminelen meestal veelzijdige wetsovertreders zijn. Zij beperken zich niet tot één specifiek type van criminaliteit, maar plegen verschillende soorten strafbare feiten.¹⁶⁶ Criminele groepen zijn veelzijdig en spelen flexibel in op de zich voordoende mogelijkheden om illegaal gewin te behalen.¹⁶⁷

Volgens een beleidsmedewerker van de Dierenbescherming is er ook een overlap met de illegale dierenhandel en andere vormen van criminaliteit zolang het maar winstgevend genoeg is.¹⁶⁸ “Mensen die zich bijvoorbeeld internationaal toespitsen op illegale handel van ivoor zitten ook in de wapenhandel en drugs. Met uitheemse dier en plantensoorten kan behoorlijk veel geld worden verdiend en daardoor is het interessant voor criminelen”, stelt de milieuonderzoekszetter van de KLPD.¹⁶⁹

Volgens het WNF zouden criminele organisaties dezelfde routes gebruiken voor drugs als voor illegale dierenhandel. Grote winst, tot 800%, gecombineerd met het lage risico opgepakt te worden en de lage straffen en boetes, zou illegale dierenhandel aantrekkelijk maken voor criminele organisaties.¹⁷⁰ Uit de criminaliteitsbeeldanalyse van Interpol blijkt dat 50% van de onderzochte daders een legale dan wel illegale beroepshandelaar is en dat 34% deel uitmaakt van een organisatie.¹⁷¹

Door het OM en de betrokken opsporingsinstanties is aangegeven dat het nodig is om meer zicht te krijgen op de aard en de omvang van (inter)nationaal georganiseerde milieucriminaliteit, omdat het beeld is dat de internationale milieucriminaliteit zich met name beweegt op de terreinen van afvalstoffen en beschermde dieren en planten.¹⁷²

Kijkend naar de dadergroep is deze zeer breed. Een belangrijk onderscheid is die tussen de veredelde hobbyisten en de georganiseerde criminele groeperingen. “Er zijn criminele organisaties die het zuiver doen om geld te verdienen. Daarnaast heb je ook de uit de hand gelopen hobbyisten die vrij grote vormen aan kunnen nemen, maar dan is er een totaal andere intentie ten opzichte van de handel die enkel met het winstbejag bezig is”, aldus de verwervingsofficier van het Functioneel Parket.¹⁷³

De ervaring van het OM is dat de meerderheid van de verdachten in zaken die betrekking hebben op illegale handel in bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten beroepshandelaren of georganiseerde handelaren betreft.¹⁷⁴

In het volgende hoofdstuk zal de rol van Nederland, Nederlanders en internet besproken worden in de illegale dierenhandel.

¹⁶⁶ M. Gottfredson, M. en T. Hirschi (1990) *A general theory of crime*. Stanford: Stanford University Press.

¹⁶⁷ NCIS (2001) *United Kingdom Threat Assessment*. Londen: NCIS.

¹⁶⁸ Interview beleidsmedewerker, Dierenbescherming, 11-6-2009, Den Haag.

¹⁶⁹ Interview milieuonderzoekszetter, KLPD, 23-6-2009, Zoetermeer.

¹⁷⁰ S. Chapman (2002) *WWF-UK's species program*.

¹⁷¹ KST85724. 29800 XIV, nr. 82. Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2005; Verslag algemeen overleg gehouden op 16 maart 2005.

¹⁷² KST132573. 22343, nr. 236. Handhaving milieuwetgeving; Brief minister bij de evaluatie van de strafrechtelijke milieuhandhaving. 01-07-2009.

¹⁷³ Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

¹⁷⁴ KVR23137. nr. 1758. Vragen van het lid Van Velzen (SP) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over illegale handel in bedreigde uitheemse dier- en plantsoorten. (Ingezonden 12 april 2005); Antwoord.

6 Illegale dierenhandel en de rol van Nederland

6.1 De rol van Nederland

De minister van LNV schrijft in januari 2009 aan de Tweede Kamer dat Nederland een van de grotere importeurs en exporteurs (inclusief doorvoer) van dieren, planten en de producten daarvan is.¹⁷⁵ Maar hoe zit het dan met de illegale dierenhandel, want deze zou, zoals eerder genoemd, verweven zijn met de legale handel in Nederland.

Naar aanleiding van verschillende kamervragen in juli 2006 door kamerleden Duyvendak en Van Gent (Groenlinks) en Van Velzen (SP) over de handel in beschermde diersoorten kwam de discussie op gang over de illegale dierenhandel en de rol van Nederland. Vele aanwijzingen zouden er op wijzen dat Nederland een distributieland is voor illegale handel in beschermde diersoorten. In een uitgelekt CRI-rapport (1992) bleek al dat Nederland een belangrijk import-, export- en doorvoerland was en in een zaak van grootschalige handel in bedreigde uitheemse diersoorten was een Nederlander betrokken.¹⁷⁶ Tevens stelde Interpol, in een doorgelekt geheim Interpoldossier,¹⁷⁷ dat een aantal Nederlanders de spil vormt in de internationaal georganiseerde handel. Er zou slechte controle plaatsvinden in Nederland.¹⁷⁸

Uit de gesprekken en bevindingen in het kader van dit onderzoek is gebleken dat er een ander beeld naar voren komt dan uit het rapport van de Commissie Van Traa. Volgens de milieuonderzoeksopzetter van de Korps Landelijke Politie Diensten (KLDP) en International Criminal Police Organisation (Interpol) speelt Nederland juist een grote rol in de illegale dierenhandel op internationaal gebied. “Nederland is een transitoland, heel veel dieren en dierproducten worden illegaal doorgevoerd via Nederland naar andere Europese landen en daardoor speelt Nederland een belangrijke rol. Ook bevinden zich in Nederland verschillende handelaren die al meerdere malen zijn opgepakt voor handel en smokkel in reptielen en zitten er op internationaal niveau tientallen Nederlanders prominent in de illegale dierenhandel. Er is een gigantische markt voor exotische dieren in Nederland”, stelt de onderzoeksopzetter.¹⁷⁹

Volgens de verwervingsofficier van het Functioneel Parket zijn er via Nederland veel (illegale) CITES-goederen op doorreis naar andere landen. Dit zou echter komen omdat Schiphol de rol van transitieluchthaven vervult.¹⁸⁰ Een beleidsmedewerker van de Dierenbescherming stelt eveneens dat Nederland een grote rol speelt in de illegale dierenhandel. “De Dierenbescherming heeft daar tien jaar geleden een onderzoek naar gedaan,¹⁸¹ waar dit eveneens uitkwam en krijgt structureel geluiden binnen dat Nederland een grote rol speelt in de illegale dierenhandel.”¹⁸² Dit betekent dat vlak na het rapport van de Commissie Van Traa uit het onderzoek van de Dierenbescherming al bleek dat Nederland wel degelijk een grote rol speelde in de illegale dierenhandel. Het Tweede Kamerlid van de SP, K. van Velzen, stelt eveneens dat Nederland een belangrijke rol speelt in de illegale dierenhandel ten opzichte van het buitenland. “Nederland nam de afgelopen jaren een spilfunctie in.” K. van Velzen baseert haar stelling op een criminaliteitsbeeldanalyse die vertrouwelijk is.¹⁸³

¹⁷⁵ Brief aan de Tweede Kamer, 9 januari 2009, <http://www.minlnv.nl>.

¹⁷⁶ HAN2951, nr. 36, pag. 5813-5816 Tweede Kamer Vragenuur 29 augustus 1995.

¹⁷⁷ CITES, illegale handel in bedreigde uitheemse dieren, planten en producten Nederland 1996-2000, Geheim Interpol dossier.

¹⁷⁸ KST85724. 29800 XIV, nr. 82. Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2005; Verslag algemeen overleg gehouden op 16 maart 2005.

¹⁷⁹ Interview milieuonderzoeksopzetter, KLDP, 23-6-2009, Zoetermeer.

¹⁸⁰ Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

¹⁸¹ Dierenbescherming (1998) *In de Winkel van Schinkel. Rapport van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren over de handel in exotische dieren*. Den Haag: Dierenbescherming.

¹⁸² Interview beleidsmedewerker, Dierenbescherming, 11-6-2009, Den Haag.

¹⁸³ Mailcorrespondentie met K. van Velzen, lid van de Tweede Kamerfractie van de SP, 3-8-2009.

Masterthesis Criminologie

“Voornamelijk op het gebied van de illegale markt voor reptielen en vogels speelt Nederland een grote rol”, stelt onderzoeksopzetter van de KLPD.¹⁸⁴ “De illegale vogelhandel in inheemse en uitheemse vogels in Nederland bestaat uit grote criminele netwerken”, volgens de voorzitter van de Stichting Vogelrevalidatiecentrum.¹⁸⁵ Op reptielenbeurzen, bijvoorbeeld in Houten en Barneveld, zouden ook veel illegale reptielen en amfibieën worden verhandeld.¹⁸⁶ “De AID en LID voeren hier wel controles uit maar de inspectiediensten weten ook vaak niet welke dieren of dierproducten illegaal zijn omdat de expertise is verdwenen bij hen”,¹⁸⁷ stelt de coördinator in beslag genomen goederen van Dienst Regelingen.¹⁸⁸ “Als iemand nu zegt dat Nederland een marginale rol speelt in de illegale dierenhandel en dat er geen sprake is van grootschalige handel zeg ik met mijn expertise dat dit absoluut niet klopt, aldus ex-AID’er en adviseur Milieu & Ecologie gemeente Deurne.”¹⁸⁹

Elk jaar zouden er relatief weinig dieren in beslag genomen worden terwijl er volgens deskundigen duizenden illegaal of semi-legaal Nederland binnenkomen.¹⁹⁰ Het IUCN en de Partij voor de Dieren stellen dat Nederland het centrum is in de handel in bedreigde dieren.¹⁹¹

Een mogelijke verklaring dat Nederland een belangrijke rol zou spelen in de internationale illegale dierenhandel is dat Nederland een goede handelspositie heeft in Europa die is ontstaan door een aantal kenmerken. Ten eerste de Nederlandse handelsgeest: flexibiliteit alsmede bereidheid om andere talen te spreken en om in bepaalde mate andere culturen te accepteren maken het handelen met exotische landen makkelijker. Ten tweede het handelsverleden: er bestaan al eeuwenlang contacten met exotische landen. Ten derde de centrale ligging in West-Europa: West-Europa is een belangrijke afzetmarkt voor exotisch dieren. En ten slotte de goede infrastructuur: Nederland bezit grote internationale havens en luchthavens.¹⁹²

De handelspositie van Nederland is belangrijk voor de illegale handel die vaak verweven is met de legale handel. Vaak importeren handelaren illegale dieren tussen de legale exemplaren naar Nederland.¹⁹³ Op deze manier is de legale dierenhandel een adequate dekmantel voor illegale activiteiten en deze grote verstrengeling tussen de legale en illegale handel komt niet ten goede aan de transparantie van de handel.¹⁹⁴

Naast maatschappelijke organisaties, de respondenten en kamerleden die stellen dat de situatie in Nederland onacceptabel is, stelde tevens in 2008 de ex-hoofdofficier van het Functioneel Parket, René Craemer, dat handelaren in beschermde dieren en planten vrij spel hebben in Nederland. Er zou volgens hem te weinig gebeuren tegen de stroom van beschermde dieren- en plantensoorten die Nederland dagelijks binnenkomt. Er zou geen capaciteit en geen expertise zijn in de opsporing. De heer Craemer stelde dat er minstens 100 extra opsporingsambtenaren zouden moeten komen om dit aan te pakken.¹⁹⁵

¹⁸⁴ Interview milieuonderzoeksopzetter, KLPD, 23-6-2009, Zoetermeer.

¹⁸⁵ Interview voorzitter van de Stichting Vogelrevalidatiecentrum, 16-7-2009, Zundert.

¹⁸⁶ Interviews verwervingsofficier, FP, coördinator IBG, DR, vraagbaakfunctionaris Douane, milieuonderzoeksopzetter, KLPD, beleidsmedewerker, Dierenbescherming, 2009.

¹⁸⁷ Zie Hoofdstuk 4.

¹⁸⁸ Interview coördinator IBG, DR, 1-7-2009, Den Haag.

¹⁸⁹ Interview, adviseur Milieu & Ecologie en ex-AID, 30-6-2009, Deurne.

¹⁹⁰ KVR26332. nr. 2107. Vragen van de leden Duyvendak en Van Gent (beiden GroenLinks) aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over louche dierenhandel. (Ingezonden 13 juli 2006); Antwoord.

¹⁹¹ Handelingen 2008-2009, nr. 10, Tweede Kamer, pag. 650-652.

¹⁹² C.M. (1995) *Onderzoek naar de organisatiestructuur van de Nederlandse legale en illegale dierenhandel*. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden.

¹⁹³ F. Bovenkerk en G. Bruinsma (1996) *Deelonderzoek II, Branches, in: Inzake Opsporing, Enquêtecommissie opsporingsmethoden, Bijlage IX, Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

¹⁹⁴ C.M. Vinke (2001) Handel in exotische dieren. In: *Dier en Recht. Justitiële verkenningen*, jaargang 27.

¹⁹⁵ HAN8335A04. nr. 10, pag. 650-652. Vragen van het lid Ouwehand (PvdD) aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het onderzoek waaruit blijkt dat een op de vier zoogdiersoorten met uitsterven wordt bedreigd en over de belangrijke rol die Nederland hierin speelt (mondelijke vragenur), 6 oktober 2008.

6.2 De rol van Nederlanders

In 2005 stelt Interpol, zoals eerder opgemerkt, in een uitgelekt geheim Interpoldossier, dat een aantal Nederlanders de spil vormen in de internationaal georganiseerde handel in reptielen. Interpol had de mondiale, illegale handel in reptielen en amfibieën in kaart gebracht, waarin Nederlandse handelaren de spin in het web bleken te zijn.¹⁹⁶

Van enkele tientallen personen met de Nederlandse nationaliteit is bekend dat zij door buitenlandse handhavingsdiensten in verband worden gebracht met de illegale handel in bedreigde uitheemse dieren en planten of producten daarvan. Overigens vindt desbetreffende handel niet in alle gevallen via Nederland plaats, maar verblijven deze personen in het buitenland. Voor zover bekend is, gaat het veelal om de handel in reptielen, vogels en planten en houdt geen van deze personen zich bezig met de handel in primaten.¹⁹⁷ Deze tientallen Nederlanders opereren vanuit het buitenland waar veel handel in dieren aanwezig is. De handelaren zijn naar landen verhuisd als Madagaskar, Indonesië en Thailand om vanuit daar een netwerk op te zetten voor de illegale dierenhandel.¹⁹⁸ “Ondanks het feit dat alle handelaren bekend zijn bij de politie, wordt er geen actie ondernomen en blijven deze handelaren de biomassa plunderen”, stelt ex-AID’er en adviseur Milieu & Ecologie gemeente Deurne.¹⁹⁹

Met internationale politiesamenwerking kan men heel ver komen op het gebied van opsporing en vervolging, maar buiten Europa is deze samenwerking problematischer vanwege andere wettelijke regimes en regelgeving. Er worden bij importante Nederlandse zaken rechtshulpverzoeken gedaan om gegevens te verkrijgen over personen, maar een probleem is dat dit vaak erg lang duurt of dat er geen reactie komt.²⁰⁰

Volgens ex-AID’er en adviseur Milieu & Ecologie gemeente Deurne is een belangrijke oorzaak, naast de handelsgeest van Nederlanders, dat tien jaar geleden men in Nederland bij CITES-Bijlage II dieren (dieren op deze lijst worden niet direct bedreigd met uitsterven maar zijn zeker kwetsbare populaties) nooit hoefde aan te tonen waar het dier vandaan kwam. In de rest van Europa mocht je CITES-Bijlage II dieren niet in je bezit hebben, maar in Nederland had je geen papieren nodig, waardoor men zelf de dieren kon bekijken zonder enig risico. “Je kon je tot de nek vol stoppen met schildpadden, je hoefde in Nederland niets te laten zien”, stelt ex-AID’er en adviseur Milieu & Ecologie gemeente Deurne. Een gevolg was dat Nederland een interessant land werd voor de internationale illegale dierenhandel. Tot de Flora en Faunawet was ingetreden heeft Nederland daardoor gigantisch reclame gemaakt op het gebied van het verkrijgen van beschermde diersoorten. “Er kwamen Duitsers, Belgen en Polen naar Nederland. Dat is de grootste aanleiding dat die Nederlanders in de handel zijn gaan zitten”, volgens ex-AID’er en adviseur Milieu & Ecologie gemeente Deurne.²⁰¹ Na de intrede van de Flora en Faunawet diende men ook in Nederland de herkomst van een CITES-Bijlage II dier aan te kunnen tonen, waardoor veel Nederlandse illegale dierenhandelaren naar het buitenland verhuisden om vanuit daar verder te gaan met de illegale dierenhandel.

¹⁹⁶ KST85724. 29800 XIV, nr. 82. Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2005; Verslag algemeen overleg gehouden op 16 maart 2005.

¹⁹⁷ KVR23137. nr. 1758. Vragen van het lid Van Velzen (SP) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over illegale handel in bedreigde uitheemse dier- en plantsoorten. (Ingezonden 12 april 2005); Antwoord.

¹⁹⁸ Interview milieuonderzoekszetter, KLPD en coördinator IBG, DR, 2009.

¹⁹⁹ Interview, adviseur Milieu & Ecologie en ex-AID, 30-6-2009, Deurne.

²⁰⁰ Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

²⁰¹ Interview, adviseur Milieu & Ecologie en ex-AID, 30-6-2009, Deurne.

6.3 Dierenhandel op internet in Nederland

Naast de rol van Nederland en Nederlanders in de illegale dierenhandel is er ook een toenemende handel via Nederlandse internetwebsites. Wereldwijd neemt in het afgelopen decennium, ‘het digitale tijdperk’, het gebruik van ICT en het internet steeds verder toe. De samenleving wordt steeds afhankelijker van het internet. De specifieke omstandigheden die hiermee gepaard gaan, zoals het toenemende gebruik van netwerken met een open verbinding met het internet, maar ook de anonimiteit en het brede bereik van het internet, bieden echter lucratieve mogelijkheden voor het criminele circuit.²⁰² Naast internet als informatiebron en communicatiemiddel, wordt internet tevens gebruikt als middel om (illegale) zaken en diensten te kopen en verkopen. Internet zou een van de meest gebruikte manieren zijn om dieren of dierproducten te smokkelen.²⁰³ De handel op deze websites is echter verre van transparant, vaak is namelijk niet na te gaan of dieren en/of dierproducten legaal of illegaal worden aangeboden. Daarnaast wordt de handhaving bemoeilijkt door de anonimiteit en het niet kunnen vaststellen van de locatie van de internethandelaar door de vele kleine handelaren en de problemen met het monitoren van de enorme hoeveelheid internetverkeer. Internationaal gezien ligt dit nog moeilijker omdat het dan gaat om samenwerking, uitleveren van verdachten en inzage in data die beschermd zijn voor de nationale veiligheid.²⁰⁴

In 2008 werd er onderzoek gedaan naar de illegale dierenhandel en internet in opdracht van het IFAW, “Killing with Keystrokes”. Het resultaat, uit zes steekproeven waarbij online telkens een week transacties met levende exotische diersoorten of producten daarvan werden gezocht, was meer dan zeventuizend transacties op 183 websites in elf landen. Hierbij ging het naast de dierproducten ook om levende dieren zoals exotische vogels, maar ook in de VS alleen al om dertien primaten, vijf grote katachtigen en twee neushoorns die te koop werden aangeboden. Dit is echter enkel het zichtbare gedeelte van de handel.²⁰⁵

In 2006 zijn er eveneens twee onderzoeken gedaan naar de illegale dierenhandel op het internet in Nederland in opdracht van het IFAW en de stichting Platvorm Verantwoord Huisdierenbezit (PVH). Uit deze onderzoeken kwam naar voren dat de professionele handel vaak plaatsvindt via mailinglijsten en beveiligde websites, maar dat ook veel illegale handel gebeurt vanuit openbare veilingssites, zoals Marktplaats, Speurders en Ebay. Als de betrouwbaarheid van de potentiële koper is bewezen krijgt deze een gebruikersnaam en paswoord voor de beveiligde website of wordt de persoon lid gemaakt van een mailinglijst. Dit verkleint het risico voor de verkoper enorm.²⁰⁶ Door PVH werd veertien dagen op twaalf geselecteerde Nederlandse advertentiepagina’s het totale aantal nieuw geplaatste advertenties bijgehouden waarop levende gezelschapsdieren aangeboden werden. Dit bedroeg 26.904 stuks, waarvan een groot deel bestond uit dieren die staan op Bijlage II van CITES, maar daarnaast ook tientallen CITES-Bijlage I dieren, dieren die met uitsterven worden bedreigd en waarbij commerciële handel van uit het wild afkomstige exemplaren streng verboden is, werden aangeboden.²⁰⁷ Dit laat zien dat Nederlandse websites op internet een ‘nieuwe’ en tevens grote rol spelen bij de illegale dierenhandel in Nederland. In het volgende hoofdstuk komt de effectiviteit van het beleid tegen illegale dierenhandel, mede op internet, aan de orde.

²⁰² P. Amersfoort (2002) *Criminaliteit in de virtuele ruimte*. Zeist: Kerckebosch, Reeks Politie en Wetenschap.

²⁰³ Traffic (2004) *Expanding borders: new challenges for wildlife trade controls in the European Union*. TRAFFIC Europe.

²⁰⁴ IFAW (2006) *Gevangen in het net. Handel in wilde dieren op Nederlandstalige websites*. IFAW.

²⁰⁵ IFAW (2008) *Killing with keystrokes: an investigation of the illegal wildlife trade on the world wide web*. IFAW.

²⁰⁶ IFAW (2006) *Gevangen in het net. Handel in wilde dieren op Nederlandstalige websites*. IFAW.

²⁰⁷ H. van den Brandt en J. Versteegh (2006) *Dieren gedownload. Een onderzoek naar handel in en aanbod van gezelschapsdieren via internet*. PVH.

7 Effectiviteit van handhaving

7.1 Sterke punten

De controlevakspecialist van de AID stelt dat op het gebied van handhaving, het beleid ter bestrijding van de illegale dierenhandel een stuk beter is geworden door de nalevingsmetingen in het kader van programmatisch handhaven. Door dit nieuwe beleid is sinds 2006, als reactie op de negatieve publiciteit, de dierenmarkt transparanter geworden voor een handhavingsorganisatie, als de AID. Het zou duidelijker zijn geworden waar prioriteiten liggen en waar de AID dientengevolge meer energie en tijd in moet steken. “De markt wordt op deze manier transparanter, waardoor het duidelijk is waar men energie in moet steken. De komende jaren zal dit steeds breder in worden gezet”, stelt de controlevakspecialist van de AID.²⁰⁸

Tevens wordt er, vanaf 2009, een ketendossier-CITES ontwikkeld om tot een verbetering van de handhaving en naleving te komen. Dit ketendossier moet alle handhavende diensten op ict-matige wijze met elkaar verbinden. Het systeem zal de uitwisseling van gegevens over controle-objecten uiteindelijk versnellen. In het verleden gebeurde dat door middel van periodieke bijeenkomsten om informatie uit te wisselen, maar in de toekomst zal deze informatie direct gedeeld kunnen worden.²⁰⁹

Daarnaast onderschept de luchthaven Schiphol gemiddeld per jaar vijftien keer een lading, van in totaal 200 levende dieren. Dit is relatief gezien niet veel in vergelijking met de jaarlijkse totaal cijfers die in de duizenden lopen, dit ligt volgens de Douane aan het degelijke beleid.²¹⁰ Eveneens blijken de risicoanalyses een positieve uitwerking te hebben op de opsporing. “Vrij vertaald is dat naar aanleiding van allerlei onregelmatigheden er illegale dierenhandel verwacht kan worden uit bepaalde delen van de wereld, bepaalde landen en bepaalde vluchten”, aldus de vraagbaakfunctionaris van de Douane.²¹¹

Ten slotte zou de samenwerking met het buitenland, en dan voornamelijk op het gebied van de Europese Unie, steeds beter worden. “Er worden vaak internationale vergaderingen gehouden en informatie uitgewisseld tussen landen. Ook de internationale opsporing gaat beter sinds de oprichting van de Europese Unie”, volgens de milieuonderzoeksopzetter van Interpol en de KLPD.²¹² Vanaf 2005 wordt de EU-TWIX (European Union - Trade in Wildlife Information eXchange) database gebruikt dat snelle uitwisseling tussen handhavingbeambten in alle Europese landen mogelijk maakt. Het kan daarbij gaan om inbeslagnames, maar ook om handelsroutes en activiteiten van internationaal opererende bendes. De database is aangevuld met een emailsysteem waarmee douaniers snel informatie en fotomateriaal kunnen uitwisselen als ze bijvoorbeeld op een nog niet eerder gesignaleerde methode stuiten om bedreigde dieren of planten te verstoppen en vervoeren.²¹³

²⁰⁸ Interview controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

²⁰⁹ KVR36721, nr. 3089. Vragen van het lid Thieme (PvdD) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over knelpunten in de praktijk van de handhaving van de natuurwetgeving. (Ingezonden 14 mei 2009); Antwoord. 26-06-2009.

²¹⁰ Bijlage 1: Overzicht waarbij het totale aantal in beslag genomen dieren, gespecificeerd naar soorten speciemen door de AID, Douane en politie op het gebied van onder andere CITES-regelgeving in de periode 1997–2006, bron FP. Bijlage 2: Overzicht in beslag genomen dier- en plantsoorten van de afgelopen vijf jaar op Schiphol.

²¹¹ Interview vraagbaakfunctionaris en de persvoorlichter, Douane Schiphol, 24-6-2009, Schiphol.

²¹² Interview milieuonderzoeksopzetter, KLPD, 23-6-2009, Zoetermeer.

²¹³ EU-TWIX (2005) *Database Handleiding*. EU-TWIX.

7.2 Zwakke punten

Met het wegvallen van de binnengrenzen en de groei van de EU krijgen illegale handelaren steeds meer mogelijkheden. Handelaren weten waar ze regelmatig gecontroleerd worden en waar niet en dat bij sommige soorten de invoer gereguleerd is, maar niet het bezit ervan.²¹⁴ “Aan de andere kant is het ook vaak zo dat mensen onbewust de wet overtreden, bijvoorbeeld toeristen met souvenirs”, veronderstelt de controlevakspecialist van de AID.²¹⁵

Tevens een groot probleem internationaal gezien vormt de vergunningen die worden vervalst en de ondoorzichtigheid op het gebied van kweek en uit het wild komende dieren. De oplossing hiertegen is een chip als de dieren gekweekt zijn, maar een probleem is weer de vraag in welk deel van het proces de dieren gechipt worden. Dit valt niet te achterhalen en heeft allemaal te maken met internationale handel en internationale afspraken tussen overheden. Het verbeteren kan wel, maar dan moeten er meer uitvoeringsbepalingen worden vastgelegd voor dit soort controles.

Daarnaast worden bij importante zaken rechtshulpverzoeken gedaan om gegevens te verkrijgen uit andere landen, maar een probleem is dat het vaak erg lang duurt of dat er geen reactie komt. “Dit ligt de opsporing en arrestatie in de weg”, volgens de verwervingsofficier van het FP.²¹⁶

Op het gebied van handhaving van de illegale dierenhandel in Nederland, zou het tekort aan handhavers aan moeten worden gevuld. Dit is echter een kwestie van prioriteit. De illegale dierenhandel heeft nu nog een te lage prioriteit en mankracht, waardoor er te weinig handhaving plaatsvindt.²¹⁷ Dit blijkt eveneens uit de gesprekken met de respondenten zoals onderzoek op het gebied van illegale dierenhandel door de KLPD dat geen prioriteit heeft voor de Milieukamer, de afwegingen binnen de AID en het FP om een zaak aan te pakken en de veronderstelling in 2008 van de ex-hoofdofficier van het Functioneel Parket, René Craemer, dat handelaren in beschermde dieren en planten vrij spel hebben in Nederland doordat er geen expertise en capaciteit is binnen de opsporing. Er zouden minstens 100 extra opsporingsambtenaren moeten komen.²¹⁸ “Op het gebied van politiek, maar ook binnen de politietop, wordt er geen prioriteit aan gegeven waardoor er te weinig aandacht wordt besteedt aan de illegale dierenhandel”, volgens de milieuonderzoeksopzetter van de KLPD.²¹⁹

Zelfs binnen sommige NGO's is er geen prioriteit voor de illegale dierenhandel in Nederland. Dit komt omdat de meeste NGO's een internationale doelstelling hebben die buiten de nationale landsgrenzen van Nederland gaat. “Er wordt eerder gekozen voor een aanpak bij het bronland”, volgens de beleidsbeïnvloeder van het IFAW.²²⁰

“Tevens wordt de handhaving bemoeilijkt door gaten in de wet”, volgens de controlevakspecialist van de AID.²²¹ Op nationaal niveau is de registratie een groot probleem. Dieren zijn juridisch gezien ‘zaken’. “Daardoor is het niet mogelijk om te zoeken in het politieregistratiesysteem op dieren”, volgens een onderzoekster van de politie Haaglanden.²²²

²¹⁴ C.J. Bastmeijer en A.R. van Kreveld (2008) *Kennisdocument soortenbescherming. Strafrechtelijke bescherming van inheemse en uitheemse dier- en plantensoorten in Nederland*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.

²¹⁵ Interview controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

²¹⁶ Interview verwervingsofficier, FP, 16-6-2009, Zwolle.

²¹⁷ Interview beleidsmedewerker, Dierenbescherming, 11-6-2009, Den Haag.

²¹⁸ HAN8335A04. nr. 10, pag. 650-652. Vragen van het lid Ouwehand (PvdD) aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het onderzoek waaruit blijkt dat een op de vier zoogdiersoorten met uitsterven wordt bedreigd en over de belangrijke rol die Nederland hierin speelt (mondelijke vragenuur), 6 oktober 2008.

²¹⁹ Interview milieuonderzoeksopzetter, KLPD, 23-6-2009, Zoetermeer.

²²⁰ Interview beleidsbeïnvloeder, IFAW, 1-7-2009, Den Haag.

²²¹ Interview controlevakspecialist, AID, 11-6-2009, Utrecht.

²²² Interview onderzoekster, Politie Haaglanden, 27-5-2009, Utrecht.

Masterthesis Criminologie

Ook de samenwerking tussen de politie, AID en Douane is voor verbetering vatbaar. Er ontbreekt systematisch beleid tussen de verschillende organisaties op het gebied van prioriteiten, risicoanalyses en inspanningen.²²³ De roulatie in 2007 binnen de AID is tevens niet ten goede gekomen aan het beleid, mensen met veel expertise en netwerken werden weggesaneerd door de overheid. Op het gebied van uitheemse dieren en planten is men daardoor veel kennis verloren, waardoor de pakkans verkleind is.²²⁴ “Dit tekort van expertise heeft eveneens effect op de politie (RMT/IMT) die deze expertise nodig heeft. Een gevolg is dat er op handhaving van CITES niet zoveel meer gebeurt in Nederland”, stelt de coördinator in beslag genomen goederen van Dienst Regelingen.²²⁵ Ook bij de RMT’s en IMT’s is er aanzienlijke variatie in de kwaliteit, werkwijze, samenstelling, taakopvatting, prioriteiten en organisatorische inbedding. Uit de evaluatie van de strafrechtelijke milieuhandhaving uit 2009 blijkt dat er sprake is van een grote versnippering van de informatieverwerking en -verwerking over milieucriminaliteit.²²⁶ Informatie wordt niet structureel gedeeld en informatiesystemen sluiten niet op elkaar aan.²²⁷

Op Nederlandse handelwebsites worden veel beschermde dieren en dierproducten verhandeld. De rol van het internet wordt hoogst waarschijnlijk in de toekomst alleen maar groter, daarom is het belangrijk dat hierop strikte controle wordt uitgeoefend. De opsporing op internet zou op dit moment nog ‘in de kinderschoenen staan’, terwijl er veel wordt verhandeld via dit medium.

Ten slotte vinden er vooral lage boetes plaats bij illegale dierenhandel in Nederland. Er gaat te weinig afschrikkende werking uit van de boetes. “Het nodigt eerder uit tot handel in beschermde diersoorten”, volgens de milieuonderzoeksopzetter van de KLPD. De boetes zouden omhoog moeten gaan omdat in veel gevallen het handelen in illegale dieren lonend lijkt te zijn, kijkend naar de strafmaat.²²⁸ Daartegenover wordt gesteld dat de boetes hoog genoeg zouden zijn op papier maar dat die in de praktijk niet zouden worden gegeven. Dit betekent dat rechters of het OM die de straf eist, dieren niet als slachtoffers beschouwen en de illegale handel in dieren niet als zeer ernstig en schadelijk wordt beschouwd.

²²³ Ministerie LNV (2007) *Programmatisch handhaven van Natuurwetgeving. Handhavingsveldanalyse. Onderzoek in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*. Groningen: Profacto.

²²⁴ Interview milieuonderzoeksopzetter, KLPD, 23-6-2009, Zoetermeer.

²²⁵ Interview, coördinator IBG, DR. 1-7-2009, Den Haag.

²²⁶ Ministerie van Justitie (2009) *Grip op milieuzaken. Evaluatie van de strafrechtelijke milieuhandhaving*. Groningen: Profacto.

²²⁷ KST132573. 22343, nr. 236. Handhaving milieuwetgeving; Brief minister bij de evaluatie van de strafrechtelijke milieuhandhaving. 01-07-2009.

²²⁸ Interview onderzoekster, politie Haaglanden en de milieuonderzoeksopzetter, KLPD, 2009.

Conclusie

Veel dier- en plantensoorten worden anno 2009 met uitsterven bedreigd. Het gevolg hiervan is dat bepaalde dier- en plantsoorten met de tijd steeds schaarser worden en daarmee meer waard worden. Hierdoor wordt de handel in deze soorten erg aantrekkelijk, omdat er vaak veel geld mee te verdienen valt. Deze handel kan resulteren in het uitsterven van dieren en kan leiden tot het verdwijnen van hele eco-systemen. Verdragen en nationale wetgeving zorgen voor een wettelijk raamwerk die deze handel in wilde dieren zou moeten reguleren.

Centraal in dit onderzoek stond de vraag welke rol Nederland speelt in de illegale dierenhandel. Het Van Traa rapport van medio jaren '90 stelde dat het enkel zou gaan om eigenaren van dierenwinkels of hobbyisten die zich in geringe mate bezighouden met illegale dierenhandel. Daartegenover stonden de NGO's die stelden dat er meer aan de hand was, volgens hen zou Nederland zelfs een belangrijke rol spelen in de illegale dierenhandel. Dit in tegenstelling tot de minister van LNV en Justitie die vonden dat er voldoende prioriteit werd gegeven aan de aanpak van de illegale dierenhandel in Nederland. Door deze tegenstellingen werden de volgende deelvragen opgesteld.

1. Wat is de aard en omvang van de illegale dierenhandel in Nederland?
2. Wat is de rol van Nederland of Nederlanders in de illegale dierenhandel?
3. Wat is de effectiviteit van het overheidsbeleid betreffende illegale dierenhandel?

Om te beginnen komt er uit de onderzoeksresultaten naar voren dat illegale dierenhandel ook in Nederland aantrekkelijk blijkt te zijn. Ondanks het feit dat de werkelijke omvang van de illegale dierenhandel moeilijk te achterhalen valt, lijkt het er op dat de in beslag genomen dieren en producten in Nederland slechts het 'het topje van de ijsberg' omvatten. Naar schatting komen er honderdduizenden beschermde exotische dieren de Nederlandse grens over.

Daarnaast is Nederland, op het gebied van de legale en illegale dierenhandel, een doorvoerland, en speelt daarom een belangrijke rol in de (internationale) illegale dierenhandel. De goede handelspositie van Nederland, infrastructuur en centrale ligging zouden dit verklaren. Tevens opereren tientallen Nederlandse handelaren actief vanuit het buitenland en spelen zij een belangrijke rol in de internationale illegale dierenhandel. De handelaren wonen vaak in landen met veel dierenhandel en zetten vanaf daar hun netwerken op. Het voorbeeld uit de inleiding, het netwerk van illegale dierenhandelaren uit Strijp, blijkt dan ook geen uitzondering te zijn in Nederland. De belangrijke rol die Nederland speelt in de illegale dierenhandel is een gevolg van het beleid van tien jaar geleden waar herkomstpapieren voor CITES-Bijlage II dieren niet nodig waren in Nederland.

Veel illegaal verhandelde dieren of dierproducten komen uit relatief arme exporterende landen die gemakkelijk papieren verschaffen waaruit blijkt dat dieren gekweekt zijn, terwijl ze in werkelijkheid in het wild gevangen zijn. Daarnaast komen veel illegaal verhandelde dieren uit de voormalige koloniën en Oostbloklanden, Zuidoost-Azië en de Caribische landen.

Niet uitzonderlijk zijn illegale dierenhandelaren in inheemse en uitheemse dieren ook in verband gebracht met andere vormen van criminaliteit. Mensen die zich internationaal bezighouden met de illegale dierenhandel hebben vaak ook te maken met andere vormen van criminaliteit, zoals de wapenhandel of drugshandel.

Ten slotte heeft het beleid in Nederland dat gericht is op de illegale dierenhandel te maken met moeilijkheden door de lage prioriteit, het internet, de vervalsingen in vergunningen en het moeilijk te achterhalen verschil tussen kweek en uit het wild komende dieren. Er gaat veel geld om in de handel, de geringe pakkans en de verwevenheid van de illegale en legale handel leidt in Nederland tot lastige opsporing, handhaving en controle. Op

Masterthesis Criminologie

papier staan hoge boetes maar die worden in de praktijk niet gegeven en inspectiediensten missen vaak de expertise om te zien wat wel en niet illegaal is. Verbeteringen liggen op het gebied van samenwerking (internationaal en nationaal), meer internationale uitvoeringsbepalingen en expertise.

Hoewel verdragen en nationale wetgeving zorgen voor een wettelijk raamwerk dat de handel in wilde dieren reguleert, versterkt het antropocentristisch perspectief in Nederland het maatschappelijk beeld dat dieren ongelijk zijn aan de mens, waardoor dieren nauwelijks worden beschermd tegen handel en mishandeling. In de Nederlandse rechtspraak worden dieren juridisch als ‘zaken’ gezien en hebben geen individuele rechten. Vanuit het speciesisme, zou het uitbreiden van het slachtofferschap naar ‘non-human animals’, leiden tot rechtsbescherming van dieren, de natuurlijke omgeving en de biodiversiteit waardoor de illegale en legale dierenhandel mogelijk effectiever bestreden kan worden.

Concluderend speelt Nederland een grote rol in de illegale dierenhandel als doorvoerland en is het beleid lang niet zo effectief als het zou kunnen zijn. Het beeld dat de Commissie Van Traa schetste medio jaren '90 komt niet overeen met de huidige situatie en er is duidelijk onvoldoende prioriteit bij de aanpak van de illegale dierenhandel in Nederland, dat de stelling van de ministers van LNV en Justitie medio 2008 weerlegt. Desondanks is uit de onderzoeksresultaten te constateren dat Nederland een belangrijke rol speelt in de illegale dierenhandel. Deze vermoedens bestonden al langer, maar worden bevestigd uit de interviews en onderzoeksresultaten van de respondenten uit dit onderzoek.

Beleidsaanbevelingen

Nationaal

1. De rol van Nederland als doorvoerland in de illegale dierenhandel is groot en daarom belangrijk om aan te pakken. Meer prioriteit en mankracht binnen de handhavers vergroot de pakkans, controle en mogelijkheden.
 2. Groot onderzoek naar illegale dierenhandelaren moet vaker voorkomen. Twee tot drie grote onderzoeken per jaar, met vier à vijf verdachten met een looptijd van twee jaar, is zeer gering. Door meer opsporing en grote onderzoeken wordt tevens de illegale dierenhandel transparanter en kan meer bewijs worden verzameld om grote netwerken op te rollen.
 3. Het (wederom) ontwikkelen van expertise bij de handhavings- en opsporingsdiensten, vooral AID, zodat illegale dieren en producten, maar ook criminele netwerken, herkend en gesignaleerd kunnen worden.
 4. Bewustwording van burgers over welke dieren men mag houden en onder welke omstandigheden door middel van folders of campagnes. Er heerst teveel onduidelijkheid onder de burger over wat legaal en illegaal is op het gebied van beschermde diersoorten.
 5. Meer controles op de reptielen en amfibieënbeurzen, waar veel beschermde diersoorten verhandeld worden. Het zou goed kunnen dat aanpak van de beurzen kan leiden tot een vermindering van de invoer.
 6. Om de aanpak op de politieke agenda te zetten moet onderzoek gedaan worden waardoor het illegale gedeelte van de dierenhandel en het beleid van de handhavers transparanter wordt. Een oplossing zou zijn betere samenwerking tussen de NGO's en meer prioriteit om de kwestie illegale dierenhandel publiek en politiek openbaar te maken.
 7. Betere samenwerking tussen de handhavende diensten. Er is sprake van een grote versnippering van de informatieverwerving en -verwerking over milieucriminaliteit. Informatie wordt niet structureel gedeeld en informatiesystemen sluiten niet op elkaar aan. Dit wordt mogelijk verbeterd door het onlangs ontwikkelde ketendossier-CITES. Dit ketendossier moet alle handhavende diensten op ict-matige wijze met elkaar verbinden.
 8. Het CITES-verdrag moet beter gehandhaafd worden. Toezicht door middel van multifunctionele teams waarin bijvoorbeeld de AID, douane en politie strak samenwerken, kan resulteren in het ontmantelen van criminele samenwerkingsverbanden op het gebied van de illegale dierenhandel. Er moet een goede analyse van de huidige praktijk gemaakt worden.
 9. De Nederlandse overheid heeft zelf geen faciliteiten waar dieren ondergebracht en verzorgd kunnen worden. Dienst Regelingen is afhankelijk van stichtingen die afhankelijk zijn van donaties. Dit jaar nog, is er kritiek geweest over verwaarlozing, illegale handel en sterftegevallen binnen opvangcentra. Het opzetten van overheidsopvangcentra resulteert in beheersing, onafhankelijkheid en transparantie.
 10. Straffen worden meestal afgedaan met een transactie die relatief gezien niet afschrikkend genoeg zijn. Hogere strafeisen en uitspraken van rechters die het belang inzien om harder te straffen zou effect kunnen hebben.
-
-

Internationaal

1. De landen in de EU hebben niet alleen verschillende wetten wat betreft de controle, maar ook op het gebied van vervolging en strafoplegging. Dit komt omdat de handhaving nog niet communautair is geregeld, en daarmee is deze individuele benadering niet optimaal. De Europese wetgeving moet strikter worden in verband met het vervolgen van internationale handelaren. Deze individuele landenwetgeving moet veranderen in gezamenlijke EU-wetgeving waardoor vervolging en handhaving beter samengaan met de wetgeving.
2. Een onafhankelijke commissie instellen ter controle van handhaving op het gebied van CITES om vervalsing, corruptie en lage prioriteit tegen te gaan. Landen die geen wetgeving kennen, en dus ook geen handhaving uitvoeren, moeten op een alternatieve manier gecontroleerd worden op illegale dierenhandel.
3. Om de moeilijkheden rondom de kennis en de identificatie van soorten deels te omzeilen, kan gebiedsbescherming in plaats van soortenbescherming wellicht een oplossing bieden.
4. Betere controle op de aanbreng van de chips en vogelringetjes bij gekweekte diersoorten om vermenging van legale dierenhandel en illegale dierenhandel tegen te gaan. Een andere oplossing is een verbod op handel in gekweekte diersoorten op de CITES lijsten.
5. Voordat een dier naar een andere appendix van CITES wordt verschoven moeten duidelijk verschillende aspecten belicht worden die in het voordeel of in het nadeel van de illegale dierenhandel kunnen vallen. Deze afweging moet rekening houden met het dier zelf maar ook met de bevolking en haar levensonderhoud.
6. Betere samenwerking tussen internationale handhavende diensten. Dit is mogelijk verbeterd met de EU-TWIX database.
7. Toeristen bewust maken van illegale dierenhandel door middel van folders en campagnes om het aantal souvenirs van illegale dieren en dierproducten af te laten nemen. Het zou meer duidelijkheid verschaffen om, in ieder geval op de luchthavens, duidelijk te maken wat niet meegenomen mag worden uit bepaalde landen of naar bepaalde landen op het gebied van dieren en dierproducten.
8. Omdat er veel illegale dieren via het internet worden verhandeld, zou een verbod op CITES-Bijlage I soorten bij de handel op internet en verplichting vanuit het CITES verdrag om aanbieders en kopers van de producten te bestraffen, mogelijk effectief werken.
9. Hoewel verdragen en nationale wetgeving zorgen voor een wettelijk raamwerk dat de handel in wilde dieren reguleert, zou het uitbreiden van het slachtofferschap naar 'non-human animals', leiden tot rechtsbescherming van dieren, de natuurlijke omgeving en de biodiversiteit waardoor de illegale en legale dierenhandel effectiever bestreden kan worden.

Literatuur

- Amersfoort, P. (2002) *Criminaliteit in de virtuele ruimte*. Zeist: Kerckebosch, Reeks Politie en Wetenschap.
- Backes, C., Verschuuren, J. (2001) *Natuurbeschermingsrecht 2001/2002. Richtlijnen, verordeningen, verdragen, jurisprudentie, Nederlandse wet- en regelgeving en toelichtingen, met name rond de Vogelrichtlijn (79/409/EEG), de Habitatrichtlijn (92/42/EEG) en de CITES- verordening (338/97/EG)*. Den Haag: SDU Uitgevers.
- Bastmeijer, C.J., Kreveld, A.R. van (2008) *Kennisdocument soortenbescherming. Strafrechtelijke bescherming van inheemse en uitheemse dier- en plantensoorten in Nederland*. Nijmegen: Wolf Legal Publishers.
- Beirne, P., South, N. (Red.) (2007) *Issues in Green Criminology. Confronting harms against environments, humanity and other animals*. Cullompton: Willan publishing.
- Benton, T. (1998) Rights and justice on a shared planet: More rights or new relations? *Theoretical Criminology*, Vol. 2, No. 2, 149-175.
- Berg, E.A.I.M. van den (1995) *De markt van misdaad en milieu*. Den Haag: WODC.
- Bijleveld, C.C.J.H. (2005) *Methoden en Technieken van onderzoek in de Criminologie*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Boeijs, H. (2005) *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom.
- Boone, M., Kool, R.S.B., Pelsler, C.M., Boekhout van Solinge, T. (2004) *Discretie in het strafrecht*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Bordes, E.C., de, Evertsen, E. (2006) *Teksten wetgeving dierenwelzijn*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Bovenkerk, F. Bruinsma, G. (1996) *Deelonderzoek II, Branches, in: Inzake Opsporing, Enquêtecommissie opsporingsmethoden, Bijlage IX, Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Bovenkerk, F. (2001) *Misdaadprofielen*. Amsterdam: Meulenhoff.
- Brandt, H. van den, Versteegh, J. (2006) *Dieren gedownload. Een onderzoek naar handel in en aanbod van gezelschapsdieren via internet*. PVH.
- Burgener, M. (2002) *The law and policy working Group. Endangered Wildlife*. 39, 69.
- Cavaux, G. (2001) *Mensen en andere dieren: hun onderlinge relaties meervoudig bekeken*. Leuven: Garant.

Masterthesis Criminologie

- Cazaux, G., (2003) Agenda voor een ecocriminologie of groene milieucriminologie. *Panopticon*, 226-227.
- Cliteur, P. (2001) *Darwin, dier en recht*. Amsterdam: Boom.
- Descartes, R. (2002) *Over de methode*. Amsterdam: Boom (Herdruk van origineel uit 1637).
- Elsink, N., (2007) Nog gebrek aan sturing bij milieupolitie. *Handhaving*, 2007 – 2.
- Evertsen, N. (2008) *Illegale handel in honden krijgt weinig prioriteit*. Crimelink.
- Gottfredson, M. en Hirschi, T. (1990) *A general theory of crime*. Stanford: Stanford University Press
- Hart, H. 't, Dijk, J., van, Goede, M., de, Jansen, W., Teunissen, J. (1998) *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom.
- Inskipp, T en Wells S. (1981) *Internationale handel in wilde dieren en planten*, Stichting Natuur en Milieu. Utrecht: Stichting Natuur en milieu.
- Janssen, J. (2002) Als je mensen leert kennen ga je van dieren houden. De mogelijkheden van dierentherapie in detentie. *Sancties*, afl. 2, 2002.
- Janssen, J. (2005) De 'cruelty link' nader bekeken. Een kritische blik op onderzoek naar de relatie tussen (huiselijk) geweld tegen mensen en dieren. *TVV*, jrg. 4, nr. 4, 2005.
- Jong, S. de (2007) *Illegale dierenhandel*. ROAR.
- Kreveld, A.R., van (2007) *Gekweekt met de vangkooi. Verkenning naar illegale praktijken in de handel in wilde Europese vogels in Nederland*. Vogelbescherming en Stroming.
- Lege, J. de (2008) *Lexplicatie Flora en Faunawet. De complete wetgeving toegelicht*. Amsterdam: Kluwer Uitgevers.
- Lynch, M.J., Stretsky, P.B. (2003) *The meaning of green: contrasting criminological perspectives* Theoretical Criminology, Vol. 7, No. 2, 217-238.
- Male, B. van, (2003) *Wild feest: de bestrijding van de handel in bedreigde dier- en plantsoorten is al dertig jaar succesvol dankzij het CITES verdrag* vol. 25, afl. 4, 2003, p 24-27.
- Mill, J.S. (2008) *On Liberty*. Amsterdam: Boom (Herdruk van origineel uit 1859).
- Oostindie, G.J. (2007) *Slavernij, canon en trauma*. Leiden: Universiteit Leiden.
- Parry-Jones, R., Knapp, A. (2005) *Country Profiles Compiled for the EU Wildlife Trade Enforcement Workshop*. Traffic Europe.

Masterthesis Criminologie

- Pawson, R., Tilley, N. (2008) *Realistic Evaluation*. Los Angeles: Sage Publications.
- Ploeg, A. (2005) *De handel in uitheemse dieren in Nederland*. Amersfoort: Dibevo.
- Regan, T. (2004) *The case for animal rights*. Berkely: University of California Press (Herdruk van origineel uit 1985).
- Singer, P. (2002) *Animal Liberation*. New York: Harper Collins Publishers (Herdruk van origineel uit 1975).
- Singer, P. (2004) *The Animal Liberation Movement*. Nothingham: Russell Press (Herdruk van origineel uit 1985).
- Singer, P. (1975) *Pro Mens Pro Dier*. New York: The New York Review.
- South, N. (1998) A Green field for criminology? A proposal for a perspective. *Theoretical Criminology*, Vol. 2, No. 2, 211-233.
- Sollund, R. (Red.) (2008) *Global Harms, Ecological Crime and Speciesism*. New York: Nova Science Publishers.
- Spiegel, M. (1997) *The dreaded comparison. Human and Animal Slavery*. Philadelphia: New Society Publishers.
- Vermeulen, G. (2006) *Europese en internationale instellingen en organisaties. Relevant voor criminologie en strafrechtsbedeling*. Antwerpen: Maklu.
- Vinke, C.M. (1995) *Onderzoek naar de organisatiestructuur van de Nederlandse legale en illegale dierenhandel*. Leiden: Rijksuniversiteit Leiden.
- Vinke, C.M. (1998) *Onderzoek naar de welzijnsomstandigheden van exotische dieren in de dierenhandel*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Warchol, G.L., Zupan, L.L., Clack, W. (2003) Transnational Criminality: An Analysis of the Illegal Wildlife Market in Southern Africa. *International Criminal Justice Review*, 13 (1). 1-27.
- White, R. (2008) *Crimes Against Nature: Environmental Criminology & Ecological Justice*. Cullompton: Willan publishing.

Rapporten

- AID (2007) *Jaarverslag 2007*. AID.
 - Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen (2007) *EU-verordeningen voor de handel in wilde dier- en plantensoorten. Een introductie van CITES en haar toepassing in de Europese Unie*. Luxemburg: Bureau voor officiële publicaties der Europese Gemeenschappen.
-
-

Masterthesis Criminologie

- CITES (2008) *Naleving CITES-wetgeving in beeld, LNV factsheet juni 2008*. Documentnummer 31379, nr. 3, Bijlage KST120651.
- CITES (2007) *Chair's Report of the The Ministerial Round Table of the 14th meeting of the Conference of Parties to the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*. CITES.
- DHV (2006) *Organisatie strafrechtelijke milieuhandhaving Vooronderzoek inzake implementatie nieuwe organisatie Functioneel Parket en politie*. Den Haag: WODC.
- Dienst Regelingen (2009) *Draaiboek I.B.G., Voor deponering van goederen waarvoor Dienst Regelingen als bewaarder is aangewezen*. Versie 1.5, 29-4-2009, Dienst Regelingen.
- Dienst Regelingen (2008) *Jaarverslag 2008*. Dienst Regelingen.
- Dierenbescherming (2008) *Aanbevelingen Gemeentelijk Dierenwelzijnsbeleid*. Dierenbescherming.
- Dierenbescherming (2007) *Jaarverslag 2007*. Dierenbescherming.
- Dierenbescherming (2000) *The veterinary control in the European Union of imported pet birds and –mammals of cites and non-cites species*. Den Haag: Dierenbescherming.
- Dierenbescherming (1998) *In de Winkel van Schinkel. Rapport van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren over de handel in exotische dieren*. Den Haag: Dierenbescherming.
- Dier en Recht, *Justitiële verkenningen*, jaargang 27, 2001.
- EFSA (2006) *Scientific Report on Animal health and welfare risks associated with the import of wild birds other than poultry into the European Union*. EFSA.
- EU-TWIX (2005) *Database Handleiding*. EU-TWIX.
- IFAW (2008) *Killing with keystrokes: an investigation of the illegal wildlife trade on the world wide web*. IFAW.
- IFAW (2006) *Gevangen in het net. Handel in wilde dieren op Nederlandstalige websites*. IFAW.
- IFAW (2004) *Protection of Wildlife Against Commercial Trade in Central and Eastern Europe*. IFAW.
- KLPD (2003) *Inventarisatie milieucriminaliteit. Onderzoek naar aard, Ernst en omvang zware milieucriminaliteit, 2001-2003 (vertrouwelijk)*, KLPD.
- Ministerie LNV (2008) *Over wetten van de natuur*. Ministerie LNV.

Masterthesis Criminologie

- Ministerie LNV (2007) *Programmatisch handhaven van Natuurwetgeving. Handhavingsveldanalyse. Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit*. Groningen: Profacto.
- Ministerie LNV (2006) *Convenant Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming, Algemene Inspectiedienst en Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Staatscourant*.
- Ministerie LNV (2002) *Handel, bezit en prepareren. Over de Flora- en faunawet in Nederland*. Ministerie LNV.
- Ministerie van Justitie (2009) *Grip op milieuzaken. Evaluatie van de strafrechtelijke milieuhandhaving*. Groningen: Profacto.
- NCIS (2001) *United Kingdom Threat Assessment*. Londen: NCIS
- RSPCA (2006) *It's time to stop winging it. Why the EU should make the temporary ban on wild bird imports permanent*. RSPCA.
- Traffic (2009) *Reference Guide. European Community Wildlife Trade Regulations*. Traffic.
- Traffic (2007) *Opportunity or threat. The role of the European Union in global wildlife trade*. Traffic Europe.
- Traffic (2004) *Expanding borders: new challenges for wildlife trade controls in the European Union*. TRAFFIC Europe.
- Traffic (2002) *Switching Channels. Wildlife trade routes into Europe and the UK*. Traffic.
- WNF (2007) *Het product 'biodiversiteit' De mondiale, EU- en Nederlandse handel in CITES-soorten*. WNF.
- WNF (2006) *Illegal and unsustainable wildlife trade*. WNF.

Scripties

- Bockhoven, D. van (1994) *Nature can't be Restocked, de illegale handel in bedreigde dier- en plantsoorten*. begeleider F. Bovenkerk.
 - Coppens, J. (2008) *Overbevissing als criminaliteitsfenomeen. Casestudy van de Vlaamse Industriële zeevisserij*.
 - Gijsberg, C. *Illegale Dierenhandel*. begeleider T. Boekhout van Solinge.
 - Smit, C. P. J. (1977) *Exotische dieren, huisdieren ja of nee? : een oriëntatie*.
 - Uhm, D.P., Heijnis, L. (2007) *De illegale dierenhandel in Nederland. Analyse en aanbevelingen ten opzichte van de illegale dierenhandel in Nederland*.
-
-

Kamervragen

KST 23593, nr. 16 Kamerstuk Tweede Kamer 1993-1994.

HAN2951, nr. 36, pag. 5813-5816 Tweede Kamer Vragenuur 29 augustus 1995.

KVR2684. nr. 736. Vragen van de leden Gabor en Esselink (beiden CDA) over inbeslagname van bedreigde uitheemse diersoorten. (Ingezonden 7 februari 1996); Antwoord.

KST40346. 26200 XIV, nr. 67 Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (XIV) voor het jaar 1999, 16-09-1999.

KST85724. 29800 XIV, nr. 82. Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2005; Verslag algemeen overleg gehouden op 16 maart 2005.

KVR23137. nr. 1758. Vragen van het lid Van Velzen (SP) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over illegale handel in bedreigde uitheemse dieren en plantsoorten. (Ingezonden 12 april 2005); Antwoord.

KVR26332. nr. 2107. Vragen van de leden Duyvendak en Van Gent (beiden GroenLinks) aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over louche dierenhandel. (Ingezonden 13 juli 2006); Antwoord.

KVR26333. nr. 2108. Vragen van het lid Van Velzen (SP) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over de moedwillige slechte handhaving van het verbod op de smokkel van exotische dieren in Nederland. (Ingezonden 13 juli 2006); Antwoord.

KST103926. 28286, nr. 40. Dierenwelzijn; Brief minister over illegale dierenhandel via internet, 20-12-2006.

KST107997. 30800 XIV, nr. 108. Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) voor het jaar 2007; Lijst van vragen en antwoorden n.a.v. 'Het product biodiversiteit' van het Wereld Natuur Fonds i.h.k.v. CITES-conferentie van 4 juni tot 15 juni 2006. 19-06-2007.

KVR32727, nr. 3039. Vragen van het lid Ouwehand (PvdD) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over opsporing en vervolging bij smokkel van dieren. (Ingezonden 16 mei 2008); Antwoord.

KST120651. 31379, nr. 3. CITES handhaving; Brief minister ter aanbieding van het Convenant Nalevingsstrategie Natuurwetgeving, 09-07-2008.

Masterthesis Criminologie

KST121466. 31379, nr. 8. CITES handhaving; Verslag algemeen overleg op 18 juni 2008, 15-08-2008.

HAN8335A04. nr. 10, pag. 650-652. Vragen van het lid Ouwehand (PvdD) aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het onderzoek waaruit blijkt dat een op de vier zoogdiersoorten met uitsterven wordt bedreigd en over de belangrijke rol die Nederland hierin speelt (mondelijke vragenuur), 6 oktober 2008.

KVR35282. nr. 1793. Vragen van het lid Ouwehand (PvdD) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en van Justitie over de opsporing van illegale handel in bedreigde dieren. (Ingezonden 29 januari 2009); Antwoord.

KST130961. 29246, nr. 19. Agentschap Dienst Regelingen LNV (DRL); Verslag algemeen overleg op 22 april 2009 over o.a. de voortgangsrapportage Dienst Regelingen.

KST132573. 22343, nr. 236. Handhaving milieuwetgeving; Brief minister bij de evaluatie van de strafrechtelijke milieuhandhaving. 01-07-2009.

KVR36721. nr. 3089. Vragen van het lid Thieme (PvdD) aan de ministers van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, van Justitie en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over knelpunten in de praktijk van de handhaving van de natuurwetgeving. (Ingezonden 14 mei 2009); Antwoord. 26-06-2009.

Bijlage 1 Overzicht waarbij het totale aantal in beslag genomen dieren, gespecificeerd naar soorten speciemen door de AID Douane en politie op het gebied van onder andere CITES-regelgeving in de periode 1997–2006, bijlage Kamervragen: KVR26332, 2107

Ter inzage
gelegd stuk

Aanh. Hand. '05/06
nr. 2107

antallen Inbeslagnomen dieren en planten en delen en/of producten daarvan (Intheems/ultheems)

	1997		1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006	
	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood	levend	dood
oogdieren	0	1301	2	8110	30	6102	5	13259	57	3741	13	3381	20	2526	10	905	91	687	5	1508
ogels 1)	15	183	15	1532	523	361	1050	49	2654	569	1441	185	1930	110	1705*	1962	3032	554	1266	116
sprielen	60	283	247	2067	2075	361	903	223	353	186	84	481	83	393	57	156	50	403	110	103
mflieen	0	19090	55	1402	300	0	56	0	71	0	155	0	104	0	8	0	55	0	0	0
chelpen	0	836	0	1549	0	1777	0	10719	0	425	0	262	0	187	0	150	0	176	0	48
oraal	0	9425	0	3062	2	1701	46	2794	295	1628	868	710	43	503	42	997	38	1827	68	459
aviaar																				
Σ D. lev.	75	1998	497	1999	3939	10464	2070	2000	3430	2002	2561	2180	2003	2004	1822	2005	5271	2006	3455	
Σ D. dood	31026	16206	16206	27044	6549	5008	3719	4170	3798	2279										
inseng	0	82	0	675	0	544	0	439	0	419	0	457	0	433	0	245	0	1281	0	70
actussen	173	3	1199	38	252	149	996	2165	6597	1	4000	0	3519	1865	4563	1	28	122	6541	43
rohdeeen	28	0	41376	7703	5048	116	6430	200	1290	65	54292	331	15442	601	1390	315	1255	2145	6047	65
ycas	32	0	395	220	12	1450	6671	23	492	39	6124	4	4421	0	175**	12	575	4	26	0
verrig pl	33	0	10	27	316	3689	293	1899	20576	2380	30792	549	14800	1843	253482***	18027***	9966	424	1315	679
Σ pl. lev.	266	1998	42980	1999	5638	5948	14390	2000	30955	2002	95208	1341	2003	2004	259690	2005	11824	2006	13929	
Σ pl. dood	85	8663	8663	4826	2904	4542	18600	3976	857											

not: Met dood wordt mede bedoeld; producten of delen van dieren en planten

not: Gezien de grote verschillen in omschrijving kunnen de aantallen dode delen en/of producten sterk verschillen. hanteerbaar vooral van de vorm van de verpakking.

2004 vogels levend: er is daarnaast nog 1 grote partij tropische vogeljes inbeslagnomen, maar daarna teruggegeven
2004 cycas, levend: er is daarnaast nog 1 grote partij cycasplanten inbeslagnomen, maar daarna teruggegeven

* Incl. 250.000 stuks sneeuwklodjes
** Incl. 14802 planken beschermd hout

het aantal ultheemse vogels is ca. 5-10 % van het totaal aantal inbeslagnomen vogels
de aantallen betreffen de inbeslagnemingen t/m 30 juni 2006

Masterthesis Criminologie

ibg	schiphol	
	2007	
	18 zangvogels	
	2 zangvogels	
	1 gifkikker	
	24 zangvogels	
	7 zangvogels	
	125 st.levend koraal	
	8 zangvogels	
	1 roodwangschildpad	
	2 roodwangschildpad	
	4 roodwangschildpad	
	4 roodwangschildpad	
		11 inbeslagnemingen
	2006	
	53 schilpadden	
	68 st.levend koraal	
	1 schildpad	
	1 leguaan	
	4 zangvogels	
	2 zangvogels	
	1 schildpad	
	1 aap	
	1 papegaaï	
	4 schildpad	
	1 gifslang	
	2 papegaaï	
	2 roodwangschildpad	
	2 vogels	
	12 salamanders	
	3 schorpioenen	
	5 vogelspinnen	
	44 st.levend koraal	
	1 schildpad	19 inbeslagnemingen
	2005	
	1 schildpad	
	67 st.levend koraal	
	13 reptielen	
	2 roodwangschildpad	
	1 parkiet	
	2 roodwangschildpad	
	1 zangvogel	
	2 roodwangschildpad	
	16 zangvogels	
	95 insecten	
	16 salamanders	11 inbeslagnemingen
	2004	
	102 zangvogels	
	1 schildpad	
	1 papegaaï	
	42 st.levend koraal	
	19 st.levend koraal	
	2 parkieten	
	1 kanarie	
	3 zangvogels	
	4 spinnen	

AANHANGSEL v.o.b. Handeling:

Ter inzage
gelegd stuk

Masterthesis Criminologie

1 papegaai
14 vissen
1 spin
8 salamanders
1 schildpad 14 inbeslagnemingen

2003

20 zangvogels
3 zangvogels
20 zangvogels
20 zangvogels
6 st.levend koraal
2 zangvogels
2 salamanders
1 vogel
2 papegaai
1 kameleon
1 papegaai
37 st.levend koraal
1 schildpad
1 schildpad
8 zangvogels
2 zangvogels
12 zangvogels
8 spinnen
2 schildpadden
1 schildpad
1 schildpad
24 zangvogels 22 inbeslagnemingen

Bijlage 3 Bedreigde soorten in groepen organismen, bron: IUCN, 2009

Table 1: Numbers of threatened species by major groups of organisms (1996–2008)

	Estimated Number of described species	Number of species evaluated by 2008	Number of threatened species in 1996/98	Number of threatened species in 2000	Number of threatened species in 2002	Number of threatened species in 2003	Number of threatened species in 2004	Number of threatened species in 2006	Number of threatened species in 2007	Number of threatened species in 2008	Number threatened in 2008, as % of species described	Number threatened in 2008, as % of species evaluated ^a
Vertebrates												
Mammals	5,488	5,488	1,066	1,130	1,137	1,130	1,101	1,083	1,084	1,141	21%	21%
Birds	9,890	9,890	1,107	1,183	1,192	1,194	1,213	1,206	1,217	1,222	12%	12%
Reptiles	8,734	1,385	253	286	283	304	341	422	423	423	5%	31%
Amphibians ^a	6,347	6,280	124	146	157	146	1,770	1,811	1,808	1,805	30%	30%
Fishes	30,700	3,481	734	752	742	750	800	1,171	1,201	1,275	4%	37%
Subtotal	61,259	26,604	3,314	3,507	3,521	3,524	5,188	5,622	5,742	5,966	10%	22%
Invertebrates												
Insects	950,000	1,259	537	555	557	553	559	623	623	626	0%	50%
Molluscs	81,000	2,212	920	938	939	967	974	975	978	978	1%	44%
Crustaceans	40,000	1,735	407	408	409	409	429	459	460	606	2%	35%
Corals	2,175	856	1	1	1	1	1	1	4	235	11%	27%
Arachnids	98,000	32	11	11	11	11	11	11	11	18	0%	56%
Velvet Worms	165	11	6	6	6	9	9	9	9	9	5%	82%
Horseshoe Crabs	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0%	0%
Others	61,040	52	9	9	9	9	9	24	24	24	0%	46%
Subtotal	1,232,384	6,161	1,891	1,928	1,932	1,959	1,992	2,102	2,109	2,496	0.20%	41%
Plants												
Mosses	16,000	95	--	80	80	80	80	80	80	82	1%	86%
Ferns and allies	12,838	211	--	--	111	111	140	139	139	139	1%	86%
Gymnosperms	980	910	142	141	142	304	305	306	321	323	33%	35%
Dicotyledons	189,350	9,824	4,929	5,069	5,202	5,768	7,025	7,088	7,121	7,122	4%	74%
Monocotyledons	59,300	1,155	257	281	290	511	771	779	778	782	1%	68%
Green Algae	3,862	2	--	--	--	--	--	--	0	0	0%	0%
Red Algae	6,076	58	--	--	--	--	--	--	0	0	0%	16%
Subtotal	298,506	12,055	5,328	5,611	5,714	6,774	8,321	8,390	8,448	8,457	3%	70%
Others												
Lichens	17,000	2	--	--	--	2	2	2	2	2	0%	100%
Mushrooms	30,000	1	--	--	--	--	--	1	1	1	0%	100%
Brown Algae	3,040	15	--	--	--	--	--	--	6	6	0%	40%
Subtotal	50,040	18	--	--	--	2	2	3	9	9	0.02%	50%
TOTAL	1,642,189	44,838	10,533	11,046	11,167	12,259	15,503	16,117	16,308	16,528	1%	38%

Bijlage 4 Lijst van geïnterviewde personen, medio 2009

- Hoogleraar Rechtsgeleerdheid en rechter in de rechtbank Haarlem.
Datum: 23-6-2009, te Utrecht
- Verwervingsofficier Functioneel Parket, Zwolle.
Datum: 16-6-2009, te Zwolle.
- Beleidsbioloog en onderzoeker, Stroming, Nijmegen.
Datum: 9-7-2009, te Utrecht.
- Coördinator inbeslag genomen goederen, Dienst Regelingen, Den Haag. Datum: 1-7-2009, te Den Haag.
- Voorzitter van de Stichting Vogelrevalidatiecentrum, Zundert.
Datum: 16-7-2009, te Zundert.
- Vraagbaakfunctionaris en de persvoorlichtster Douane Schiphol.
Datum: 24-6-2009, te Schiphol Amsterdam.
- Beleidsmedewerker Dierenbescherming, Den Haag.
Datum: 11-6-2009, te Den Haag.
- Onderzoeker bij Interpol en onderzoek bij productgroep milieu, KLPD, Zoetermeer.
Datum: 23-6-2009, te Zoetermeer.
- Onderzoekster politie Haaglanden, Den Haag.
Datum: 27-5-2009, te Utrecht.
- Beheerder van regelingen, Dienst Regelingen, Den Haag.
Datum: 1-7-2009, te Den Haag.
- Controlevakspecialist binnen de afdeling natuur AID, Utrecht.
Datum: 11-6-2009, te Utrecht.
- Beleidsbeïnvloeder IFAW, Den Haag.
Datum: 1-7-2009, te Den Haag.
- Beleidsmedewerkster, LID, Hilversum.
Datum: 1-7-2009, Hilversum.
- Adviseur Milieu & Ecologie, gemeente Deurne en ex-AID.
Datum: 30-6-2009, te Deurne.

Bijlage 5 Lijst van e-mailcorrespondenten, medio 2009

- Lid van de Tweede Kamerfractie van de SP.
Datum: 3-8-2009, reactie over de mail.
- Algemeen bestuurslid Partij voor de Dieren.
Datum: 28-5-2009, reactie over de mail.

Bijlage 6 Overzicht in beslag genomen goederen, in de periode 2006-2008, bron: Dienst Regelingen, 2009

Excel bestand: Jaarlijst voor AID 2006-2008.xls